

ŠVIETIMAS

KNYGNEŠIO DIENA SEINŲ LIETUVIŲ „ŽIBURIO“ MOKYKLOJE – Seinų „Žiburio“ mokyklos inf.	3
KONKURSAS „MŪSŲ KALBINIS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS“ – „Aušros“ inf.	4
„ULBA ČIULBA MOKYKLA“ PALENKĖS VAIVADIJOJE – Grażina Bukauskaitė-Banienė	5
LITUANISTINIS ŠVIETIMAS, JO ISTORIJA LENKIJOS KRAŠTE – Onutė Vaznelienė	6

KULTŪROS BARUOSE

PUNSKO LKN VAIKŲ IR JAUNIMO VOKALINĖ GRUPĖ „BALSYNĖ-LIS“ KELIAUJA Į LIETUVOS MOKSLEIVIŲ DAINŲ ŠVENTĘ! – Egidija Grimalauskienė	13
KAI SCENA TAMPA GYVENIMU: PUNSKO VĖL NUTŪPĖ „MELPOMENĖS DRUGELIAI“ – Daiva Grigutytė	14
JONO BASANAČIAUS GYVENIMO KELIONĖS: KELIAVO IR NORĖDAMAS KURTI NAUJĄ LIETUVĄ	17

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

SUSITIKIMAS SU PALENKĖS VAIVADIJOS ATSTOVAIS – „Aušros“ inf.	21
KUR BEBRŲ NAMELIAI – Božena Bobin	22

ŽEMDIRBYS

PASĖTI AR NUSIPYRKTI? – Jurgita Stankauskaitė	18
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Pavasario purienos vandens veidrodyje (Valdo Žilionio nuotr.)
Vandens lelijų šnabždesys (Rasos Žukauskienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125
lld@post.pl

VYR. REDAKTORĖ Irena Vilimienė
REDAKCIJOS SEKRETORĖ Rasa Žukauskienė
STILISTĖ, KOREKTORĖ Birutė Ołów
TECHN. REDAKTORĖ Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTĖS: Jurgita Batvinskienė,
Rasa Žukauskienė, Božena Bobin

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2026-04-16

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA
MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI**

**DZIAŁALNOŚĆ MAJĄCA NA CELU OCHRONIE,
ZACHOWANIE I ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ
MNIJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH
LUB ZACHOWANIE I ROZWÓJ JĘZYKA REGIONALNEGO**

**Zadanie publiczne pod nazwą:
Wydanie czasopism dla mniejszości litewskiej
„Aušra“ i „Aušrelė“**

DOFINANSOWANIE
450 000,00 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ
503 550,00 zł
DATA PODPISANIA UMOWY
25-03-2026 r.

*Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie
może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Leidinyje reiškia tik autoriaus (-ių) nuomonę ir ji
negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir
administracijos ministro pozicija.*

Projektą „*Lenkijos lietuvių gyvenimo atspindžiai*“
iš dalies finansuoja
Medijų rėmimo fondas
(gauta parama projektui
– 10362 eurai).

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA VILIMIENĖ

Bešylantys orai jau greitai kvies mus laukan žemėje pasikapstyti ir laukti besikalančių daigų. Smagu stebėti pavasario kerojimą. Ir ypač žalumą – ji tokia sodri ir tyra!

Visuomenėje šiuo metų laiku kiek ramybės, nors neapsnūstama, darbų irgi pakankamai. Štai balandžio 9 d. pas mus lankėsi svečiai iš Balstogės: vaivados įgaliotinis tautinių mažumų klausimais Artur Konopacki ir Palenkės vaivadijos seimelio narys, Palenkės vaivadijos tautinių mažumų komisijos pirmininkas Igor Lukašuk. Apie jų vizitą ir aptartus klausimus pateikiame atskirą informaciją. Tačiau reikia pabrėžti, kad šiuo metu Lenkijoje ruošiamasi keisti Tautinių ir etninių mažumų įstatymą, todėl verta pagalvoti, kokių pakitimų tikėtumės mes, lietuviai. O jei tikėtumės pakitimų – tai reikia patiekti juos ir pasiūlyti.

Balandžio 20 d. sulauksime kitų svečių – šįkart iš Lietuvos. Punkske lankysis LR Seimo narys, Nacionalinio susivienijimo pirmininkas Vytautas Sinica. Rengiamas viešas susitikimas su juo Punksko viešojoje bibliotekoje 16.30 val.

Tiek mūsų politinėje padangėje. O kultūros srityje naujienų žymiai daugiau. Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija surengė kasmetinę Velykinę parodą, Seinuose balandžio 15 d. Lenkijos lietuvių draugija rengia Vaikų teatrų festivalį, 25 d. Seinų „Lietuvių namuose“ vyks jau 5-oji lietuvių liaudiškos muzikos ir šokių šventė „Subatos vakarėlis“, Punkskas ruošiasi dviem reikšmingiems jubiliejams: Punksko Kovo 11-osios licėjaus ir Punksko lietuvių kultūros namų 70 metų minėjimams. Seinų „Lietuvių namai“ jau pradėjo darbus, susijusius su Seinų kunigų seminarijos 200-osiomis metinėmis. Dalyvaudami, būkime aktyvūs!

Knygnešio diena Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje

SEINŲ „ŽIBURIO“ MOKYKLOS INF.

Knygnešio dienos proga pravartu mokiniams sužinoti kiek daugiau apie nelegalios spaudos platinimą ir gimtosios kalbos mokymąsi mūsų krašte. Todėl jau keletą metų šia tema ruošiamos ilgesnės paskaitos, kurias skaito vyresnieji mūsų mokyklos mokiniai. Šiemet, minint Seinų kunigų seminarijos įsteigimo 200-ąsias metines, vėl buvo pateikta nemažai informacijos apie knygnešystę ir lituanistinę veiklą šioje švietimo įstaigoje. Tik edukacijos forma pasirinkta kitokia.

Remdamiesi mokyklos bibliotekos fonduose esančiais leidiniais su Seinų seminarijos auklėtinių prisiminimais ir Algimanto Katiliaus

monografija „Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje“, paruošėme scenarijų ir sukūrėme savotišką spektaklį. Klierikai pasakojo, kaip atrodė prieš maždaug pusantro šimto metų Seinai, gyvenimas seminarijoje, kaip veikė slaptosios lietuvių klierikų draugijos, buvo slepiamos uždraustos knygos ir kaip seminarijos auklėtiniai savarankiškai mokėsi lietuvių kalbos. Klierikais persirengę vyresniųjų klasių berniukai atrodė įspūdingai ir labai rimtai. Taip pat gerai atliko savo užduotį aštuntokės – jos pristatė spektaklio veikėjus. Kadangi mokyklinė programa neblogai pavyko, stengsimės pristatyti ją ir platesnei visuomenei.

Programos dalyviai su juos parengusia mokytoja Janina Macukoniene ir mokyklos direktoriumi Algirdu Vaicekausku

Konkursas „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“

„AUŠROS“ INF.

Kovo mėnesį vyko Lietuvos ir lituanistinių mokyklų mokinių kūrybinis konkursas „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“, skirtas stiprinti moksleivių kalbinę savimonę, asmeninį ryšį su kultūra bei skatinti kūrybiškumą. Inicatyva, kurios baigiamasis nuotolinis renginys vyko kovo 9 d., kvietė tyrinėti aplinką per kalbą, garsą, vaizdą ir kitas raiškos formas. Šitaip siekta puoselėti kalbinę ir kultūrinę savimonę, skatinti ieškoti atradimų savo aplinkoje. Galėjo būti pateikiami tekstai, nuotraukos, trumpi filmai ar piešiniai. Konkursą organizavo Valstybinė lietuvių kalbos komisija kartu su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, Lietuvių kalbos institutu ir Lietuvių kalbos draugija.

Renginys atskleidė aktualias kalbos ir kultūros problemas, skatino kūrybišką požiūrį į gimtąją kalbą.

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla nusiuntė šiam konkursui tris darbus. Penktokai parengė kompiuterinę pateiktą „Nuo Alnos iki Seinos – Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos penktokų žemėlapis“. Mokiniai pristatė savo kaimus, nufotografavo juose esančius kryžius, parašė tautosakos pavyzdžių. Pateiktyje aprašomi Aradnykai, Dusnyčia, Jonaraistis, Peleliai, Vilkapėdžiai ir Seinai. Šis darbas konkurso lituanistinių mokyklų kategorijoje laimėjo 3-iąją vietą.

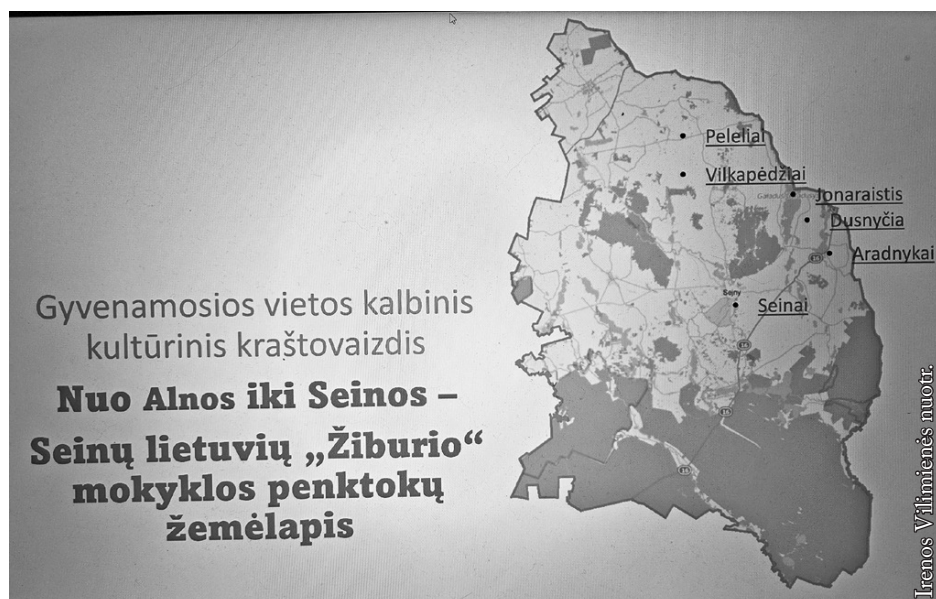
Seštokų darbas pavadintas „Mano krašto kultūros asmenybės – Lietuvos istorijos pėdsakai Seinų kapinėse“. Mokiniai nufotografavo Seinų kapinėse palaidotų Lietuvai nusipelnusių istorinių asmenybių kapus. Po nuotraukomis pateikė jų asmenų biografijas bei aprašė jų indėlį į krašto ir visos Lietuvos kultūrą. Tai knygnešys

Karolis Petruškevičius, Seinų kunigų seminarijos profesorius Matas Strimavičius, varpininkas Juozas Kaukas, Lietuvos savanoriai, Štuthofio lagerio kalinys Kazys Rakūnas-Markauskas. Šis mokinių darbas konkurse „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“ laimėjo 1-ąją vietą lituanistinių mokyklų kategorijoje.

Valstybinė lietuvių kalbos komisija VI klasės mokinių darbą „Mano krašto kultūros asmenybės – Lietuvos istorijos pėdsakai Seinų kapinėse“ išrinko kaip geriausią lituanistinių mokyklų kategorijoje, o Lietuvių kalbos draugija geriausiu išrinko V klasės mokinių darbą „Nuo Alnos iki Seinos...“.

Dar vienas darbas – septintokų filmas „Už gimtąją kalbą“. 7 minučių filme vieno septintoko močiutė Emilija Sinkevičienė-Nevulienė pasakoja apie Seinų lietuvių pastangas atgauti galimybę šv. Mišias Seinų bazilikoje atnašauti lietuviškai. Filme taip pat matome Kristijoną Gausą, birbyne grojantį A. Baranausko eilėraščio „Giedu dainelę“ melodiją, Juliją Slovikaite kaip vedėją, Povilą Pakutką, deklamuojančią Sigito Birgelio eilėraštį „Seinuose...“. Filmą montavo Artūras Pakuckas. V, VI ir VII klasių mokiniams pasiruošti padėjo lietuvių kalbos mokytoja Irena Vilimienė.

Komisijos pastebėtas buvo taip pat Punsco Kovo 11-osios licėjaus IV kl. mokinės Gabrielės Baranauskaitės kūrybinis darbas „Pokalbis su mano seneliu Kazimieru Baranasku“ (mokytoja Birutė Vaičiulienė).

Penktokų darbas

„Ulba čiulba mokykla“ Palenkės vaivadijoje

GRAŽINA BUKAUSKAITĖ-BANIENĖ

2024 m. Lietuvoje VĮ Valstybinių miškų urėdijos (VMU) iniciatyva startavo projektas „Ulba čiulba mokykla“, kurio metu miškininkai kvietė mokyklose paprastus skambučius pakeisti paukščių čiulbesiu. Sulaukus puikių atsiliepimų iš mokyklų, šiais metais prisijungti prie projekto „Ulba čiulba mokykla“ pakviesti miškininkai ir ugdymo įstaigos už Lietuvos ribų. Lenkijoje pirmosios prisijungė mokyklos Palenkės vaivadijoje, o mūsų krašte – Suvalkų lietuvių pagrindinė mokykla.

Idėja pakviesti mokyklas pakeisti

paprastų skambučių garsą į paukščių čiulbėjimą gimė Kretingos miškininkams, kurie dažnai lankosi ugdymo įstaigose ir pasakoja apie mišką, jo gyvenimą, įdomybes, miškininkų veiklą ir darbą. Edukacijos apie gyvąją gamtą dažnai patraukia mokinių dėmesį, paskatina domėtis aplinka už mokyklos sienų. Mintis dėl paukščių garsų pertraukų metu gimė lydimą praktiškumo ir noro paprastu bei patraukliu būdu sudominti kuo platesnę auditoriją mišku ir supančia gamta. 2024 m. Lietuvoje VMU projektas startavo pavadinimu „Ulba čiulba mokykla“.

Šiuolaikinio gyvenimo tempas, iššūkiai ir lūkesčiai, mokinių buvimas dažniau uždaroje patalpoje nei gamtoje lemia, kad vaikai ir jaunimas dažnai susiduria su stresu, emociju išsekimu, nerimu, depresija. Mokslininkų tyrimai įrodė, kad paukščių balsų klausymasis gerina emocinę būklę ir psichinę sveikatą. Miškininkai tikisi, kad išgirsti paukščių garsai paskatins mokinius pasidomėti čiulbančių sparnuočių rūšimis, atsiradus noras stebėti paukščius, jų gyvenimo būdą, kas turi įtakos dėmesingumui, susikaupimui ir nusiramimui.

Šių metų kovo 21-ąją, minint Tarptautinę miškų dieną, projekto „Ulba čiulba mokykla“ ambasadoriais tapo Latvijos, Estijos ir Lenkijos miškininkai, kurie savo šalyse kvietė mokyklas leisti paukščių garsus ir tuo pačiu kalbėti apie miškų įvairovę, juose esančios gyvybės svarbą žmonėms.

Lenkijoje prie akcijos „Ulba čiulba mokykla“ prisijungė Palenkės vaivadija. Iniciatyvą prisijungti parodė Lenkijos valstybinių miškų regioninė direkcija Balstogėje, kuri šį projektą pristatė spaudos konferencijoje kartu su Švietimo kuratorija ir miesto prezidentu Tadeušu Truskoliaskiu (Tadeusz Truskolaski). Spaudos konferencijoje VMU atstovavo Kretingos regioninio padalinio miško auginimo specialistė Gražina Baniienė (Bukauskaitė), kilusi iš Skarkiškų, Seinų krašto.

Projekto „Ulba čiulba mokykla“ tikslai sužavėjo Balstogės miškininkus, jų iniciatyva nuo kovo 21-osios visą savaitę paukščių čiulbesys skambėjo per kolonėlę centrinėje Balstogės miesto Liepų gatvėje, kur yra Lenkijos valstybinių miškų regioninės direkcijos Balstogėje administracijos pastatas. Taip pat čia eksponuotas stendas, kur galima buvo sužinoti daugiau apie „Ulba čiulba mokykla“. Praeivių emocijomis ir atsiliepimais miškininkai pasidalijo socialiniuose tinkluose. Šios įstaigos direktorius Tadeušas Vilčynskis (Tadeusz Wilczyński) mano, kad tai ne tik patrauklus edukacijos apie paukščius būdas, bet ir akcijos pavadinimas „Ulba čiulba“

Gražina Baniienė su Lenkijos valstybinių miškų Balstogės regioninės direkcijos direktoriumi Tadeušu Vilčynskiu

Spaudos konferencijoje kalba Gražina Baniienė

neturi būti keičiamas, nes jis kaip tik praplečia mokinių akiratį, skatina pažinti lietuvių kalbą ir pabrėžia tai, kad idėja yra kilusi iš Lietuvos.

Palenkės švietimo kuratorė Agnieszka Krokos-Jančylo (Agnieszka Krokos-Janczyło) reportaže, kurį rodė Lenkijoje Polsat televizija, pabrėžė projekto reikšmingumą ir jo teikiamą naudą mokiniams. Paukščių balsai skambėjo jos vadovaujamos įstaigos patalpose, interneto svetainėje buvo paskelbta informacija ir suteikta galimybė parsišius ti paukščių čiulbesio garso takelį. Švietimo kuratorija Balstogėje taip pat neiškraipė akcijos pavadinimo, reportažuose, pranešimuose spaudai

buvo minimi idėjos iniciatoriai – Lietuvos miškininkai ir jų projektas „Ulba čiulba mokykla“, vietomis papildomai įrašomas lenkiškas žodis „szkoła“.

Mūsų krašte prie VMU projekto prisijungė Suvalkų lietuvių pagrindinės mokyklos mokiniai ir mokytojai. Jie ne tik klausėsi paukščių balsų, bet ir sukūrė nuotaikingą reportažą.

Džiugu, kad šis projektas sulaukė didelio susidomėjimo ir palaikymo Lenkijoje, malonu, kad Palenkės vaivadijos mokyklose skambėjo ne tik paukščių balsai, bet ir lietuviški žodžiai lenkiškose švietimo įstaigose.

Lai čiulba ulba mokykla!

Vienas iš 1919 m. Paryžiaus taikos konferencijos, dėl kurios sprendimų mūsų kraštas buvo priskirtas Lenkijai, architektų Žoržas Klemanso (Georges Clemenceau) yra pasakęs: „Tautų padėjime slypi jų likimas.“ Ši mintis ypač prasminga kalbant apie mūsų kraštą. Geografinė padėtis – tarp didžiųjų valstybių, skirtingų politinių sistemų ir kultūrinių įtakų – ne kartą lėmė mūsų žmonių istorinius pasirinkimus ir išbandymus. Būti paribyje reiškė gyventi nuolatinėje įtampoje: tarp imperijų, administracinių ribų, skirtingų kalbų ir valdžių. Tačiau kartu tai reiškė ir ypatingą atsakomybę – išsaugoti savo tapatybę, kalbą, tikėjimą ir kultūrą.

Mūsų krašto istorija rodo, kad geopolitinė padėtis niekada nebuvo vien išorinis veiksnys. Ji tapo kasdienybės dalimi – veikė Bažnyčią, administraciją, mokyklą, net šeimos gyvenimą. Kiekvienas politinis lūžis – ar valstybės padalijimai, ar karų metu perbraižytos sienos – tiesiogiai atsiliepė žmonių likimams. Tai ugdė ir savitą bendruomenės charakterį: atkaklumą, prisirišimą prie žemės, stiprų tautinį sąmoningumą bei gebėjimą į tas sąlygas atsakyti.

Tokios aplinkybės ne tik išbandė, bet ir praturtino. Skirtingų kultūrų, tradicijų ir patirčių susitikimas ugdė atvirumą, gebėjimą suprasti kitą, lankstumą ir platesnį požiūrį į pasaulį. Paribys tapo ne vien susidūrimo, bet ir dialogo erdve, kurioje formavosi savita, dažnai daugiasluoksni tapatybė.

Šio regiono „tautos kodo“ formavimasis vyko išskirtinėmis aplinkybėmis, siekiančiomis dar viduramžius. Čia gyveno jotvingiai/sūduviai. 1422 m. Melno taika nustatė sieną tarp Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) ir Kryžiuočių ordino, kuri iš esmės nepakito iki pat 1945 metų. Iki dabar dar už šimto kilometrų į vakarus, prie Prostų, stovi 1545 m. Žygimanto Augusto

Lituanistinis švietimas, jo istorija Lenkijos krašte

Pranešimas, skaitytas užsienio lietuvių bendrojo ugdymo įstaigų vadovų kvalifikacijos tobulinimo seminare „Kultūrinio ugdymo ir integravimo į lituanistinį švietimą patirtys“

ONUTĖ VAZNELIENĖ

pastatyto, sieną žyminčio stulpo kopija – vietoje, kur susikirto LDK, Lenkijos Karalystės ir Prūsijos Kunigaikštystės siena. Tuo laikotarpiu ši žemė priklausė Trakų vaivadijai ir buvo integrali Lietuvos valstybės dalis. Po 1795 m. Abiejų Tautų Respublikos padalijimo regionas atiteko Prūsijai ir buvo įjungtas į Varšuvos Kunigaikštystę. Suvalkija administraciniu požiūriu priklausė Lomžos departamentui. 1810 m. surašymo duomenimis, lietuviai sudarė apie 4 procentus Varšuvos Kunigaikštystės gyventojų (apie 300 tūkstančių). Kraštas buvo atskirtas nuo Lietuvos politinio centro ir atsirado tautinės mažumos padėtyje, todėl savimonės raidoje lemiamą vaidmenį pradėjo vaidinti švietimas ir Bažnyčia.

Organizuoto lituanistinio švietimo pradžią galime sieti su Puns-ko parapijos įkūrimu 1597 m., kai valdovas Žygimantas III Vaza fundacijos akte nurodė, jog kunigas privalo mokėti lietuviškai. Jau 1600 m. dokumentuose minima parapinė mokykla, o XVIII–XIX a. šaltiniai fiksuoja jos veiklą. Tuo tarpu Seinų istorinis svoris išaugo XVII a. pabaigoje čia įsikūrus dominikonams, kurie pastatė pilies išvaizdą turintį vienuolyną su keturiais bokštais ir įsteigė aukštesniąją mokyklą. Vėliau čia veikė licėjus. Visos šios mokymo įstaigos Seinuose buvo lenkiškos, o

po 1863 m. sukilimo – rusifikuotos.

XIX amžius atnešė didelių lūžių. Napoleono laikais Suvalkijoje galiojo modernusis Napoleono civilinis kodeksas. Jis panaikino baudžiavinę priklausomybę, todėl visi gyventojai įstatymiškai tapo lygūs, o valstiečiai įgijo asmens laisvę. Nors imperatoriaus valdžia baigėsi 1815 m., jo įvestas kodeksas Užnemunėje galiojo dar daugiau nei šimtmetį. Jis pakeitė ne tik teisinę sistemą, bet ir pačią laisvės sampratą – valstietis pamažu ėmė jaustis ne pavaldiniu, o piliečiu. Laisvė buvo suvokiama kaip teisė ginti savo orumą ir savarankiškai tvarkyti gyvenimą. Todėl Suvalkija ilgai išgarsėjo stipriais, savarankiškais ir ūkiškai pažangiais žemdirbiais.

1815 m. Vienos kongreso sprendimu pietvakarinė Lietuvos dalis buvo įjungta į Lenkijos Karalystę – autonominę Rusijos imperijos dalį. Iš pradžių ji priklausė Augustavo vaivadijai, vėliau – to paties pavadinimo gubernijai. 1867 m. iš šiaurinės jos dalies, kur vyravo lietuviškos apskritys, buvo sudaryta Suvalkų gubernija, priklausiusi Varšuvos generalgubernatorijai.

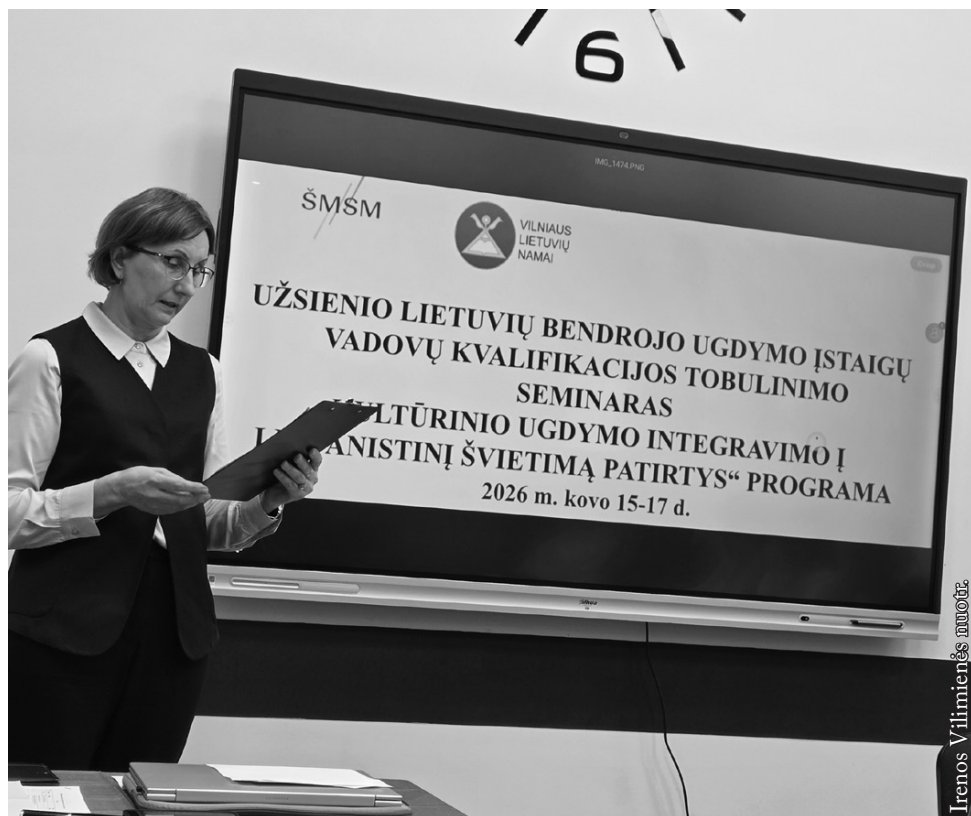
Po 1831 ir 1863 metų sukilimų sustiprėjusi rusifikacijos politika kėlė grėsmę lietuvių. Kunigo Motiejiaus Gustaičio nuomone, tuometinės lenkiškos ar rusiškos mokyklos

lietuvių vaikams neturėjo vertės, nes jie, nemokėdami šių kalbų, negalėjo visaverčiai mokytis. Spaudos draudimo metais šią tuštumą užpildė knygnešiai ir slaptosios daraktorių mokyklos, tapusios svarbiu tautinės savimonės išsaugojimo židiniu.

Taigi jau nuo XVI–XVII a. matome aiškią tendenciją: kalba ir tikėjimas čia buvo neatsiejami. Švietimas tapo ne tik praktine būtinybe, bet ir kultūrinės savasties išsaugojimo priemone. Vėlesniais šimtmečiais, keičiantis valdžiai ir politinei santvarkai, ši tradicija buvo ne kartą išbandyta, tačiau būtent ji padėjo mūsų kraštui išlaikyti savitumą.

Kalbėdami apie lituanistinį švietimą ir tautinės tapatybės išsaugojimą sudėtingais istorijos laikotarpiais, turime suvokti platesnį kontekstą – mūsų geopolitinę padėtį. Būtent joje slypi tautų likimas, o mūsų atveju – ir atkakli pastanga tą likimą kurti patiems.

Užnemunė pasižymėjo aukštesniu raštingumo lygiu ir stipriu tautiniu sąmoningumu. Iš šio krašto kilo daug žymių visuomenės veikėjų, knygnešių ir švietėjų. Čia susiformavo stipri ūkininkų visuomenė, kurios sūnūs atėjo mokytis į Seinų kunigų seminariją ir aktyviai rėmė Lietuvos nepriklausomybės idėjas. Būtent ši istorinė, politinė ir socialinė aplinka sudarė prielaidas

Onutė Vaznelienė

lietuviškam švietimui atsirasti ir bręsti, o ypatingą reikšmę turėjo Seinų kunigų seminarija.

1818 m. Seinuose buvo įkurta vyskupija, o 1826 m. – kunigų seminarija. Pastaroji įsikūrė buvusiuose dominikonų vienuolyno rūmuose ir rengė kunigus Sūduvos parapijoms. Kadangi dauguma tikinčiųjų buvo lietuviai, kunigai būtinai turėjo mokėti lietuvių kalbą.

Profesorius P. Jančevskis rašė seminarijos steigėjui vyskupui M. Manugevičiui pabrėžė, kad dauguma lietuvių klierikų gerai nemoka lenkų kalbos, nes nuo vaikystės kalba lietuviškai. Jis akcentavo, kad baigę seminariją kunigai turi gebėti sakyti pamokslus lietuviškai ir aptarnauti tikinčiuosius, kurie lenkų kalbos dažnai nesupranta. Taigi lietuvių kalbos mokėjimas buvo esminė pastoracinio darbo sąlyga.

XIX a. antrojoje pusėje apie 70–80 proc. klierikų atvykdavo iš Marijampolės gimnazijos. Pagal socialinę kilmę 80,40 proc. sudarė

valstiečiai, 15 proc. – bajorai ir 4,60 proc. – miestiečiai. Tokia socialinė struktūra skyrėsi nuo kitų seminarijų ir atitiko svarbų tikslą – rengti lietuviškai kalbančius kunigus.

Ypatingą reikšmę įgauna slapta lietuviška veikla. Iš pradžių čia veikė slapta klierikų organizacija, kurios tikslas buvo aiškiai apibrėžtas: „lavintis lietuvių kalboje, stengtis bent kiek ištobulinti lietuviškąjį stilių, kad galima būtų žmoniškai, be barbarizmo sakyti pamokslus – todėl klierikai nutarė tarp savęs kalbėti lietuviškai“. Slaptos lietuvių kalbos pamokos vykdavo seminarijos bibliotekoje. Mokytojais tapdavo vyresniųjų kursų klierikai. Šių užsiėmimų tikslas buvo ne tik išmokyti taisyklingai kalbėti ar sakyti pamokslus, bet ir gebėti analizuoti lietuvių literatūros kūrinius, rengti būsimus lietuviškos spaudos bendradarbius. Taigi kalbos mokymasis peržengė pastoracinio pasirengimo ribas ir tapo kultūrinės bei tautinės veiklos dalimi.

Seminarijos rūmų palėpėse buvo slepiama draudžiama lietuviška literatūra. Jai tvarkyti ir platinti buvo skiriami klierikai, o kilus pavojui vienas jų turėdavo prisiimti atsakomybę. Klierikai aktyviai įsitraukė į slaptos spaudos platinimą ir organizavimą. Kai kurie už šią veiklą net buvo pašalinti iš seminarijos.

Tautinės savimonės brendimas ypač ryškiai atsispindi Vinco Kudirkos atsiminimuose apie laiką, praleistą Seinų seminarijoje. Jis prisipažino, kad iš pradžių vengęs kalbėti lietuviškai, gėdijęsis savo kilmės ir siekęs pritapti prie lenkiškos aplinkos. Tačiau vėliau suvokė, „kaip baisiai kenkia dvasinei žmogaus puisei, jeigu jis išsineria iš savo tautybės lukšto ir patenka žudančiai svetimos tautos įtakai“, kokia galinga tautybės atrama yra gimtoji kalba. Nors seminarijos jis nebaigė, redaguodamas laikraštį „Varpas“ tapo vienu svarbiausių tautinio atgimimo žadintojų.

Lūžis įvyko 1904–1905 mokslo metais, atgavus spaudos laisvę, kai lietuvių kalba oficialiai buvo įtraukta į seminarijos programą. Pirmuoju lietuvių kalbos mokytoju tapo ne profesionalus kalbininkas, bet didelis kalbos entuziastas Juozapas Laukaitis. 1909 m. jo iniciatyva į Seinus atvyko žymūs kalbininkai – Jonas Jablonskis, Kazimieras Būga, Juozas Balčikonis ir Juozas Šlapelis. Keletą mėnesių jie dirbo kurdami bendrinės ir bažnytinės lietuvių kalbos normas. Tai buvo svarbus žingsnis stiprinant lietuvių kalbos autoritetą ne tik dvasinėje aplinkoje.

Kaip prisiminė J. Stakauskas, „lietuviai klierikai iš lėto jau išdrįso su gimtąja kalba pasirodyti seminarijoje viešai ir ją vartoti net pratybose“. Tai rodo kokybinį lūžį – lietuvių kalba iš pagrindžio pamažu tapo viešai vartojama ir akademiškai teisėta.

Tarp Seinų kunigų seminarijos auklėtinių ir su ja susijusių veikėjų išsiskiria ryškios asmenybės, kurių veikla peržengė pastoracinio

darbo ribas ir tapo svarbia Lietuvos valstybingumo bei tautinės kultūros istorijos dalimi. Jų darbai ypač reikšmingi kalbant apie lituanistinį švietimą, nes Bažnyčia ir mokykla ilgą laiką buvo pagrindiniai tautinės savimonės ugdymo ramsčiai.

Vienas jų – Justinas Staugaitis, kunigas, vyskupas, 1918 m. Vasario 16-osios Akto signataras, vėliau dirbęs Steigiamajame Seime. Jo veikla rodo dvasininkijos indėlį ne tik į religinį, bet ir politinį bei kultūrinį valstybės kūrimą. Reikšminga ir Pranciškaus Būčio veikla. Kaip teologas ir vyskupas, jis puoselėjo lietuvišką religinę mintį, stiprino teologinę kultūrą, o jo darbai svarbūs tiek Lietuvai, tiek išeivijai. Ypatinę vietą užima Motiejus Gustaitis. 1905 m. Marijampolėje jis įkūrė pirmąjį vaikų darželį, o 1906 m. – švietimo draugiją „Žiburys“ (šiuo vardu šiandien pavadinta ir Seinų lietuvių mokykla). Jis buvo įsitikinęs, kad mokykla turi būti ne tik vieta, kur mokoma skaityti ir rašyti, bet ir erdvė, kur formuojama tautinė savimonė.

Kalbant apie lituanistinio švietimo raidą, svarbu pabrėžti Mykolo Krupavičiaus veiklą. Nors tarpukariu jis labiausiai išgarsėjo kaip nepriklausomos Lietuvos žemės ūkio ministras, įgyvendinęs žemės reformą, jo indėlis neapsiribojo vien ekonominiais sprendimais. 1944 m., artėjant antrajai sovietų okupacijai, M. Krupavičius pasitraukė į Vokietiją. Ten, išvietintųjų (DP) stovyklose, aktyviai prisidėjo prie lietuviško švietimo organizavimo. Net 113-oje stovyklų veikė lietuviškos pradinės mokyklos, kuriose, nepaisant itin sudėtingų sąlygų, buvo stengiamasi mokyti pagal dar nepriklausomoje Lietuvoje parengtas mokymo programas.

Eidamas Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininko pareigas, jis inicijavo Lietuvių chartijos pasirašymą. Šiame dokumente buvo įtvirtintos pagrindinės

lietuvių išeivijos tautinės nuostatos – apibrėžta tauta, praradusi savo valstybę, ir nusakytos jos pareigos tėvynei, pabrėžiant neatsiejamą ryšį su Lietuva, jos kalba ir kultūra. Chartija tapo svarbiu ideologiniu pagrindu lituanistiniam švietimui Vakarų pasaulyje ir viena iš gairių, vedusių prie Pasaulio lietuvių bendruomenės įsikūrimo.

XX a. pradžioje panaikinus spaudos draudimą, Seinuose veikė aštuonios lietuvių kultūros ir švietimo draugijos: „Žiburys“, „Pavasaris“, Šv. Zitos, Blaivybės, „Lyra“, „Artojas“, „Šaltinis“, Lietuvių katalikų mokytojų sąjunga, dvi lietuvių privačios berniukų ir mergaičių „Žiburio“ gimnazijos, pradžios mokykla, suaugusiųjų parengiamieji kursai, spaustuvė „Šaltinis“, buvo leidžiami lietuviški laikraščiai.

1915 metais, Pirmojo pasaulinio karo metu, vokiečiams užėmus kraštą, seminarija buvo perkelta į Mogiliovą, vėliau į Petrapilį ir netrukus uždaryta. 1918 m. ji trumpam atkurta Seinuose, šį kartą visiškai lietuviška, tačiau 1919 m. lenkų kariuomenei užėmus miestą, seminarija uždaryta, o profesoriai priversti pasitraukti į Lietuvos kariuomenės kontroliuojamą teritoriją. Galutinai ji įsikūrė Vilkaviškyje. Iki 1926 m. seminarija išlaikė savo pavadinimą „Seinų kunigų seminarija“.

Klierikų veikla buvo atsakas į laikmečio iššūkius ir modernios lietuvių tautos formavimosi poreikius. Seminariją baigdavo kunigai, pasirengę ne tik pastoraciniam darbui, bet ir aktyviai tautinei, kultūrinei bei švietėjiškai veiklai. Seinų kunigų seminarijoje vykus lietuviška veikla nebuvo atsitiktinis ar pavienis reiškinys – tai buvęs nuoseklus ir sąmoningas procesas.

1918 m. pasibaigė Pirmasis pasaulinis karas. Buvo tikimasi, kad ilgai laukta taika atneš stabilumą ir suteiks tautoms teisę pačioms spręsti savo likimą. Tačiau netrukus

paaikškėjo, kad politiniai sprendimai ne visada atitiko vietos gyventojų lūkesčius. „Dideliausiu išsiilgimu lauktoji taika, pasirašytoji Versalyje, pabaigė kraujingas pasaulio valstybių grumtynes, tačiau ligi šiol dar nesuteikė ramybės artimųjų Europos rytų tautoms, išsilaisvinusioms iš ilgametės priespaudos ir siekiančioms laisvės bei nepriklausomybės. Tų nelaimingųjų tautų tarpe yra ir mūsų šalis Lietuva...“ Šie žodžiai užrašyti 1919 m. Seinų apskrities seimelio delegacijos pareiškime, adresuotame Anglų misijos vadui Kaune. Dokumentą pasirašė Seinų miesto gyventojas J. Vailionis ir Petras Pacenka iš Punsko. Jame pabrėžiamas krašto lietuviškumas ir aiškiai išsakomas siekis priklausyti Lietuvai, o šis reikalavimas grindžiamas konkrečiais statistikos duomenimis.

Po karo krašte veikė penkiolika lietuviškų pradžios mokyklų, kuriose mokėsi 657 mokiniai. Seinų parapijoje gyveno 4146 tikintieji, iš jų 51 proc. (2131) lietuvių. Didžiausi lietuviški kaimai buvo Bubeliai, Klevai, Radžiūčiai, Ramoniškė, Paseiniai ir Lumbiai. Punsko parapijoje iš 4666 parapijiečių net 4377 (apie 94 proc.) buvo lietuviai. Šie skaičiai turėjo įrodyti aiškią lietuvių daugumą regione.

Netrukus lietuviškų mokyklų ir draugijų padėtis ėmė blogėti. Nebuvo išduodami leidimai veikti, atsirado administracinių suvaržymų, o galiausiai visos iki tol veikusios lietuviškos mokyklos buvo uždarytos. Vaikai mokėsi ieškodami įvairių galimybių – veikė vadinamosios kaimų mokyklos, priminusios daraktorių laikus. Įsteigus privalomas valstybines mokyklas, jas lankyti turėjo visi vaikai. Kai kuriems kaimams dar pavykdavo gauti leidimą steigti lietuvišką mokyklėlę, tačiau netrukus kildavo administracinių kliūčių ir tokios mokyklos būdavo uždaromos.

Nors 1923 m. Ambasadorių konferencija patvirtino Lenkijos status

quo ir įpareigojo valstybės vyriausybę parengti tautinių mažumų teisių programą, praktikoje sprendimus dažnai priimdavo vietos administracija. Lietuvių Lenkijoje, kaip ir lenkų Lietuvoje, padėtis priklausė nuo tarpvalstybinių santykių. Ne tiek tautinės mažumos vieta valstybės struktūroje, kiek užsienio politika Lietuvos atžvilgiu lėmė jų situaciją. Šios politinės linijos buvo laikomasi beveik visą tarpukario laikotarpį.

1939-ųjų mokslo metų pradžia sutapo su dramatiškais įvykiais. Rugpjūčio 31 d. paskelbta visuotinė mobilizacija ir prasidėjęs karas mūsų krašto žmones vėl pastatė į nuolatinės įtampos zoną tarp didžiųjų galingųjų interesų. Pagal Molotovo–Ribentropo paktą Lietuva buvo priskirta Sovietų Sąjungos įtakos sferai, o pietinė Užnemunė liko vokiečių valdžioje. Pasitraukus Lenkijos administracijai, kraštas trumpam liko be aiškos globos, o sklandančios žinios apie galimą perdavimą Lietuvai paskatino vietos lietuvius imtis atsakomybės už savo likimą.

Šiuo neužtikrintumo laikotarpiu pasireiškė savitas bendruomenės charakteris – atkaklumas ir stiprus tautinis sąmoningumas. Krasnave, Vižainyje bei Punske pradėta organizuoti vietos administracija, iškeltos trispalvės. Ypač svarbus žingsnis buvo atkūrimas lituanistinio švietimo, kuris mūsų krašte visada būvęs kultūrinės savasties išsaugojimo priemonė.

Dar iki pasirodant vokiečių kariuomenei, rugsėjo mėnesį Suvalkų krašte jau veikė 17 lietuviškų mokyklų. Punske dirbo trys mokytojai, kitur – po vieną. Kadangi trūko profesionalų, mokytojavo studentai ir vyresniųjų klasių gimnazistai. Agronomo Jono Pajaujo ir Lazdijų apskrities inspektoriaus Varnelio pastangomis Lietuvos švietimo ministerija skyrė lėšų atlyginimams ir parūpino vadovėlių. Tai buvo gyvas įrodymas, kad net ir karo akivaizdoje

švietimas suvokiamas kaip tautos išlikimo garantas. Spalio 13 d., kai sovietų kariuomenę pakeitė vokiečių daliniai, kraštas buvo prijungtas prie Rytprūsių, o viešasis gyvenimas pradėtas pertvarkyti pagal nacistinę rasinės vienybės ideologiją. Pirmosiomis represijų aukomis tapo krašto žydai, išstumti per sieną į Lietuvą. Lietuviškų mokyklų likimas pakibo ore. Vokiečių daliniai užėmė ką tik atkurtų mokyklų patalpas. Lietuvių delegacija, siekdama apginti savo teises, nuvyko į Suvalkus pas mokyklų inspektorių (*Schulrat*). Atsakymas buvęs negailestingas: jis buvo atsiųstas ne remti, o uždaryti visas lietuviškas įstaigas. Aukštesnioji valdžia – Gumbinės apygardos prezidentas – atsisakė priimti Punsko atstovus. Taip simboliškai nutraukta bet kokia švietimo įstaigų veikla.

Tolesni karo įvykiai mūsų krašte klostėsi itin dinamiškai ir skaudžiai palietė vietos gyventojus. 1941 m. sausio 10 d. Vokietija ir Sovietų Sąjunga pasirašė sutartį dėl gyventojų perkėlimo. Nors jos preambulėje formaliai deklaruotas noras „išspręsti klausimą“, susijusį su vokiečių tautybės asmenų perkėlimu iš Lietuvos SSR į Vokietiją bei iš buvusių Memelio ir Suvalkų apskričių lietuvių perkėlimu į Lietuvą, tikroji šios akcijos kaina buvo tragiška.

Pagal minėtos sienų ir draugystės sutarties nuostatas, perkėlimas turėjo būti savanoriškas, tačiau realybėje jis vyko skubotai ir nuolatinio spaudimo sąlygomis. Tai, kas oficialiai vadinta „perkėlimu“, faktiškai tapo prievartiniu iškeldinimu. Per itin trumpą laiką, pagal Tilžės gestapo galutinius duomenis, iš Suvalkų krašto 14528 žmonės, daugiausiai lietuviai, buvo priversti palikti savo ūkius, gimtuosius namus ir šimtmečiais puoselėtą aplinką. Šis procesas ne tik suardė nusistovėjusią tautinę krašto struktūrą, bet ir negrįžtamai pakirto ūkininkų ekonomines šaknis. Taigi karo metu didžiųjų

valstybių kabinetuose priimti sprendimai mūsų krašte virto konkrečiomis žmonių dramomis – prarastais namais, išblaškytomis bendruomenėmis ir nutraukta natūralia istorine raida.

1944 metų rudenį, frontui sustojus prie Rytų Prūsijos sienos, nemažai Suvalkų krašto lietuvių „stichiškai“ stengėsi patys sugrįžti namo. Padėtis buvo sudėtinga. Lenkijos komunistinė vyriausybė įsakė sugrįžusiems vykti atgal į Lietuvos teritoriją, nes esą iškeldinti 1941 m. jie neteko Lenkijos pilietybės. Buvo pareikšta: „Jei jau kartą išvykote, tai ir likite ten, kur išvykote.“ 1946 m. Suvalkų apskrityje buvo 656 tuščios lietuvių sodybos (5482,26 ha plotas).

Po Antrojo pasaulinio karo iš esmės pasikeitus Europos geopolitiniam žemėlapiui ir valstybių sienoms, mūsų bendruomenė liko Lenkijos sudėtyje ir toliau egzistavo kaip tautinė mažuma. Šis naujas istorijos etapas vertė mus dar kartą apibrėžti savo vietą „paribyje“ – erdvėje, kurioje nuolatinė įtampa tarp skirtingų politinių sistemų reikalavo ypatingos atsakomybės.

Naujoji komunistinė valdžia siekė sukurti centralizuotą, ideologiškai vieningą valstybę. Nors oficialiai buvo deklaruojama tautų lygybė, praktikoje tautinė saviraiška buvo griežtai kontroliuojama. Politinė padėtis vėl tapo kasdienybės dalimi, tiesiogiai veikiančia mokyklą ir bendruomenės gyvenimą. Lietuvių bendruomenei svarbiausias uždavinys buvo kalbos ir švietimo išsaugojimas.

Pirmosios pokario mokyklos buvo lenkiškos. 1950 m. įvyko lūžis: oficialiai pripažinus tautines mažumas, Švietimo ministerijoje įsteigtas atskiras tautinių mažumų skyrius. Nors pradėta mokyti lietuvių kalba, tikslas išliko ideologinis – ugdyti lojalumą socialistinei sistemai. Nepaisant to, lietuvių bendruomenė šias galimybes išnaudojo savo „tautos kodui“

stiprinti. 1952 m. parengti pirmieji pedagogai, o tų pačių metų rudenį lietuviškos mokyklos atvėrė duris Punsko ir Seinų valsčiuose.

Esminiai pokyčiai lietuviško švietimo raidoje įvyko po 1956 m. politinio „atlydžio“. 1957 metais buvo įkurta Lietuvių visuomeninė kultūros draugija, kuri nuo 1992 m. veikia pavadinimu Lenkijos lietuvių draugija. Lenkijos lietuvių draugija ir Lenkijos lietuvių bendruomenė turėjo didžiulę įtaką krašto švietimo raidai. Jose dirbusių žmonių ryžtas ir atkaklumas sudarė sąlygas plėsti lietuviškų mokyklų tinklą, stiprinti jų veiklą ir gerinti ugdymo kokybę.

1955/1956 mokslo metais lietuvių kalbos vaikai mokėsi 19-oje mokyklų. Iš jų keturiose lietuvių kalba buvo dėstomoji (Navinykų, Vaiponios, Punsko ir Vaitakiemio), 13 – kaip dalykas (Klevų, Akatnykų, Žvikelių, Bubelių, Valinčių, Paliūnų, Pristavonių, Radžiūčių, Žagarių, Aradnykų, Krasnavo, Smalėnų, Šlynakiemio), dviejose mokyklose (Lumbių ir Vidugirių) buvo klasės, kuriose dėstyta lietuvių kalba, ir klasės, kuriose lietuvių kalba buvusi mokymo dalykas.

Mokyklos susidūrė su daug problemų. Trūko tinkamų vadovėlių, o esami neatitiko programos. Mokytojai dažnai nemokėjo literatūrinės lietuvių kalbos ir kalbėjo tarmiškai. Kandidatų į Punsko licėjų buvo, tačiau švietimo valdžia sprendimą atidėliojo.

1953 m. gruodžio 1 d. Suvalkų bendrojo lavinimo licėjus įsteigė klasę su lietuvių dėstomąja kalba, kurioje mokėsi 20 lietuvių moksleivių. Per kitus dvejus metus reikiamas mokinių skaičius nesusirinko, todėl Suvalkų licėjuje lietuvių kalba vėl buvo dėstoma tik kaip dalykas.

1956 m. Punske pradėjo veikti lietuviškas licėjus. Šiomet minime 70-ąjį jo įsteigimo jubiliejų. Punsko Kovo 11-osios licėjus yra svarbus lietuviško švietimo branduolys,

kuriame bręsta ir formuojasi jaunos asmenybės. Absolventai studijuoja tiek Lietuvos, tiek Lenkijos aukštesiose mokyklose. Tai vieta, reikalaujanti atsakomybės ir įsipareigojimo, tačiau kartu suteikianti didelę pridėtinę vertę – čia įgytos žinios, patirtys ir vertybės sugrįžta bendruomenei per absolventų veiklą.

Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinė mokykla kuria bendrą ugdymo erdvę, kurioje savo vietą randa ir lietuviškų, ir lenkiškų klasių mokiniai. Būdami vienos mokyklos bendruomenės dalimi, jie turi galimybę kartu mokytis, bendrauti ir augti. Tokia aplinka kelia iššūkių, tačiau kartu skatina ugdyti tarpusavio pagarbą ir supratimą, leidžia kiekvienai bendruomenei puoselėti savo kalbą, kultūrą ir išlaikyti savo tapatybę.

1958 m. Punske buvo įkurta žemdirbių rengimo mokykla. 1992 m. ši įstaiga tapo profesine mokykla lietuvių dėstomąja kalba, kurioje žemdirbių profesinis ugdymas buvo derinamas su gimtosios kalbos ir literatūros puoselėjimu. Toks švietimo modelis atitiko krašto poreikius ir svariai prisidėjo prie vietos bendruomenės stiprinimo. Baigę mokyklą jauni žmonės sąmoningai kasdieniame gyvenime vartojo lietuvių kalbą, taip pat žemės ūkio terminiją. Dėl mažėjančio mokinių skaičiaus 1998 m. mokykla buvo uždaryta.

Punske susiformavo visų pako-pų lietuviško švietimo grandis, leidžianti mokytis gimtąja kalba.

Seinų mieste, nors anksčiau lenkiškose mokyklose buvo galimybė lankyti lietuvių kalbos pamokas, visavertė lituanistinio švietimo tradicija atgimė tik 2005 m., įsteigus Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklą. Ji tęsia dar 1906 m. kunigo Motiejaus Gustaičio pradėtą darbą – kurti mokyklą kaip erdvę, kurioje ugdoma tautinė savimonė. Lietuva Seinų krašto lietuviams padovanojo mokyklą, kuri kartu su „Lietuvių namais“

tapo naujos, modernios minties skleidėja ir lietuviybės Seinų krašte išsaugojimo garantu. Čia kuriama krašto ateitis.

Suvalkuose iš pradžių lietuvių kalbos mokyta sekmadieninėje mokykloje, vėliau pradėti rengti papildomi užsiėmimai po pamokų. Padėtis iš esmės pasikeitė įsteigus lietuvišką vaikų darželį, o 2023 m. – ir pagrindinę mokyklą. Siekiama, kad ši mokykla taptų ne tik ugdymo įstaiga, bet ir lietuvių bendruomenės kultūros centru – vieta, kur būtų puoselėjama kalba, tradicijos ir stiprinamas bendruomeninis gyvenimas.

Taip lietuviškas švietimas Seinuose ir Suvalkuose įgavo naują impulsą ir tapo nuoseklesnis, sudarydamas geresnes sąlygas lietuvių kalbos ir kultūros tęstinumui šiame krašte.

Varšuvoje nuo 1986/87 mokslo metų veikia lietuvių vaikų šeštadieninė mokykla.

Svarbų vaidmenį palaikant lietuvišką tapatybę atliko leidinys „Aušra“. Jis tapo vienu svarbiausių informacijos, kultūros ir švietimo kanalų Lenkijos lietuvių bendruomenei. „Aušra“ nuosekliai skelbia tekstus lietuvių kalba, skatindama jos vartojimą viešojoje erdvėje ir stiprindama kalbinę savimonę. Jos puslapiuose aptariamos lietuviškų mokyklų problemos, kultūros ir švietimo klausimai, bendruomenės gyvenimas, vietos savivaldos sprendimai. Žurnalas taip pat skiria daug dėmesio vietos istorijai, kraštotyrai ir atminimui. Publikacijos apie Seinų krašto parapijas, istorines asmenybes ir bendruomenės patirtis tapo svarbiu kultūrinės atminties archyvu, padedančiu išsaugoti ir stiprinti lietuvių tapatybę šiame krašte.

Paskutinio visuotinio surašymo duomenimis, lietuvių Lenkijoje gyvena apie 10 tūkstančių. Dabar tautinių mažumų švietimo politiką Lenkijoje formuoja nacionalinės, regioninės ir vietos institucijos. Už

bendrą švietimo politiką atsakinga Lenkijos švietimo ministerija. Ji nustato taisykles, kaip organizuojamas mokymas tautinių mažumų kalbomis, tvirtina bendrąsias programas ir skiria papildomą finansavimą mokykloms, kuriose mokoma mažumos kalbos arba mažumos kalba. Teisinį pagrindą sudaro Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymas, kuris garantuoja tautinėms mažumoms teisę mokytis savo kalba. Regioniniu lygmeniu lietuviškų mokyklų veiklą prižiūri Palenkės vaivadijos švietimo kuratorija. Tai institucija, kuri kontroliuoja mokyklų darbą, tikrina mokymo programų įgyvendinimą ir koordinuoja tautinių mažumų švietimo klausimus regione.

Praktinį mokyklų organizavimą užtikrina steigėjai – savivaldybės, o Seinuose ir Suvalkuose Vyskupo Antano Baranausko fondas „Lietuvių namai“ Seinuose. Trūkstamą finansavimą Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai bei Suvalkų lietuvių vaikų darželiui ir pagrindinei mokyklai užtikrina Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

Dialogas dėl tautinių mažumų švietimo vyksta tarp mažumų organizacijų ir Lenkijos valdžios institucijų. Jis vykdomas Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų bendrojoje komisijoje, kurioje dalyvauja ir Švietimo ministerijos atstovai. Prie šios Komisijos veikia darbo grupė, nagrinėjanti tautinių mažumų švietimo klausimus.

Tarptautiniu lygmeniu Lenkija yra įsipareigojusi saugoti tautinių mažumų kalbas. Ratifikuodama Europos regioninių arba mažumų kalbų chartiją, valstybė prisiėmė įsipareigojimą saugoti ir remti lietuvių kalbos vartojimą. Kas dvejus metus Europos Tarybos ekspertai vertina, kaip šie įsipareigojimai įgyvendinami ir kokių priemonių imamasi lietuvių kalbai Lenkijoje išsaugoti.

Lietuviškų mokyklų tinklas

Lenkijoje sutelktas lietuvių gyvenamose vietovėse. Pagrindiniai centrai yra Punkskas, Seinai ir Suvalkai. Čia veikia mokyklos, kurios sudaro galimybę mokytis gimtąja kalba nuo pradinio iki vidurinio ugdymo. Tai yra Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla, Suvalkų lietuvių pagrindinė mokykla, Vidugirių pagrindinė mokykla, Punksko Kovo 11-osios bendrojo lavinimo licėjus. Punksko Dariaus ir Girėno pagrindinėje mokykloje yra lietuviškos ir lenkiškos klasės.

Šį švietimo tinklą papildė ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Lietuviški vaikų darželiai Seinuose ir Suvalkuose bei Punske leidžia vaikams nuo ankstyvo amžiaus mokytis lietuvių kalba. Vėliau dauguma šių vaikų tęsia mokslą lietuviškose mokyklose. Taip užtikrinamas nuoseklus švietimo gimtąja kalba kelias.

Mūsų mokiniams nuo ketvirtos klasės dauguma dalykų dėstoma lietuvių kalba, tačiau jie naudojami lenkiškais vadovėliais. Išimtis yra programos dalys, susijusios su Lenkijos istorija, Lenkijos geografija ir pilietiniu ugdymu – šie dalykai dėstomi lenkų kalba.

Gyvename pasienio erdvėje – teritorijoje, kur per šimtmečius keitėsi politinė priklausomybė, bet ne žmonės. XV a. tai buvo Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Vėliau Abiejų Tautų Respublikos dalis, kol padalijimai išskleidė valstybę. XIX a. ši vieta pateko į carinės Rusijos valdymą, XX a. išgyveno pasaulinius karus, tarpvalstybines įtampas, o 1919 m. nustatyta siena paliko mus Lenkijos sudėtyje.

Sienos keitėsi, žmonės liko. Būvimas pasienyje, tarp valstybių, tarp skirtingų politinių sistemų – formavo mūsų likimą. Gyvendami čia, tapome tautine mažuma, tačiau neišnykome. Vieta tapo ir iššūkiu, ir stiprybe.

Pasienis niekada nėra tik periferija. Tai erdvė, kur reikia aiškiau suvokti,

kas esi. Todėl mūsų krašte mokykla įgavo ypatingą reikšmę. Padėtis vertė mus sąmoningai saugoti kalbą ir tapatybę. Čia lituanistinis švietimas tapo ne prabanga, o būtinybe. Vieta mus išmokė budrumo ir bendruomeniškumo. Išmokė, kad tapatybė nėra savaime suprantama – ją reikia puoselėti.

Todėl šiandien, kalbėdami apie lituanistinį švietimą Punksko, Seinų ir Suvalkų krašte, kalbame apie istorinę atsakomybę, kurią diktuoja pati vieta. Pasienis formuoja žmones, o žmonės – savo likimą. Ir jeigu „tautų padėjime slypi jų likimas“, tai mūsų krašto likimą nulėmė pasirinkimas likti čia, etninėse žemėse, kalbėti lietuviškai ir perduoti savo tapatybę per mokyklą, kultūrą, Bažnyčią ateities kartoms.

Literatūra

1. A. Katilius, *Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje, LII, Vilnius, 2009.*
2. J. Staugaitis, *Seinų katedros šešėlyje, Punksko „Aušros“ leidykla, Punkskas, 1995.*
3. J. Racis, *Dzieje osadnictwa w parafii Punsck, Punksko „Aušros“ leidykla, Punkskas, 1997.*
4. B. Kviklys, *Lietuvos bažnyčios, II tomas, Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, Chicago, 1982.*
5. V. Martinkėnas, *Vilniaus krašto lietuviškos mokyklos ir skaityklos 1919–1939 metais, „Mokslas“, Vilnius, 1989.*
6. M. Černelienė, *Lenkijos lietuvių švietimas po Antrojo pasaulinio karo, Punksko „Aušros“ leidykla, Punkskas, 2016.*
7. V. Stravinskienė, *Lenkijos lietuvių bendruomenė 1944–2000 metais, Punksko „Aušros“ leidykla, Punkskas, 2004.*
8. *Iš Suvalkų krašto praeities ir dabarties, Punksko „Aušros“ leidykla, Punkskas, 1995.*
9. B. Makauskas, *Vilnijos lietuviai 1920–1939 metais, „Mokslas“, Vilnius, 1991.*
10. K. Tarka, *Litwini w Polsce 1944–1997, Uniwersytet Opolski. Studia i monografie, Opole, 1998.*

Punsko LKN vaikų ir jaunimo vokalinė grupė „Balsynėlis“ keliauja į Lietuvos moksleivių dainų šventę!

VADOVĖ EGIDIJA GRIMALAUSKIENĖ

Pavasariškai gaivų rytą Alytaus miestą užliejo ne tik saulės spinduliai, bet ir skambūs jauni balsai – vyko kasmetinė chorų apžiūra, subūrusi kolektyvus iš įvairių regionų. Tai ne tik formalus renginys, bet ir šventė, kurioje susitinka muzika, jaunystė ir nuoširdus atsidavimas dainai.

Tarp dalyvių ypatingu jauduliu ir susikaupimu išsiskyrė grupė „Balsynėlis“. Dar prieš lipant į sceną jų akyse buvo galima įžvelgti ir nerimą, ir džiaugsmą – juk kiekvienas pasirodymas yra tarsi mažas egzaminas, kuriame atsiskleidžia ilgos repetitijų valandos, vadovės kantrybė ir vaikų meilė muzikai.

Komisijos nuožiūra „Balsynėliui“ buvo patikėta atlikti Moksleivių dainų šventės programą – garbingą ir kartu atsakingą užduotį. Tai repertuaras, reikalaujantis ne tik vokalinio tikslumo, bet ir brandos, gebėjimo perteikti kūrinį nuotaiką, jų vidinę dramaturgiją. „Balsynėlio“ dainininkai į šį iššūkį žengė drąsiai.

Scenoje nuaidėjo sudėtingos, daugiasluoksnės dainos. Vienos jų – lyriškos ir švelnios, kitos – energingos, pulsuojančios jaunatviška jėga. Klausytojai galėjo pajusti, kaip balsai susilieja į vieną darnų skambesį, kaip kiekvienas dainininkas tampa svarbia visumos dalimi. Buvo sudainuotos septynios dainos iš 2026 metų Moksleivių dainų šventės „Laiku. Ratu. Kartu“ repertuaro.

Komisijos nariai atidžiai klausėsi,

Punsko LKN vokalinė grupė „Balsynėlis“

fiksavo pastabas, tačiau jų veiduose vis dažniau šmėkščiojo pritarimo šypsenos. Buvo akivaizdu – „Balsynėlis“ ne tik techniškai įveikė sudėtingą programą, bet ir sugebėjo ją išjausti, perteikti klausytojams.

Po pasirodymo tvyrojo trumpa, bet įtempta tylą. Choristai, dar kupini scenos jaudulio, laukė vertinimo. Ir štai – džiugi žinia: buvome pakviesti dalyvauti Moksleivių dainų šventėje! Tai ne tik įvertinimas, bet ir didžiulė garbė, liudijanti kolektyvo brandą ir aukštą meninį lygį.

Džiaugsmas liejosi per kraštus. Jaunieji dainininkai vieni kitus sveikino, dalijosi išpūdžiais, o vadovės akyse sužibo pasididžiavimo ašaros. Tokios akimirkos – tai daugiau nei

rezultatas. Tai patvirtinimas, kad pastangos turi prasmę, kad muzika jungia, augina ir įkvepia.

„Balsynėlis“ dar kartą įrodė, kad jaunas balsas gali skambėti brandžiai, o nuoširdumas – stipriau už bet kokią baimę. Jų laukia didžioji scena Vilniuje, dar daugiau klausytojų ir dar daugiau akimirkų, kai daina tampa širdies kalba.

2026 m. visų Punsko lietuvių kultūros namų ansamblių, taigi ir „Balsynėlio“, veiklą remia Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerija.

Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

Kai scena tampa gyvenimu: Punske vėl nutūpė „Melpomenės drugeliai“

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

DAIVA GRIGUTYTĖ

Sakoma, kad teatras yra veidrodis, kuriame atspindi mūsų sielos, džiaugsmą ir abejonę. Tai menų sintezė, kurioje empatija ir kūrybiškumas tampa pagrindine kalba, jungiančia sceną su žiūrovų sale. Būtent už šią neįkainojamą emocinę patirtį dėkojame kovo 27-ąją, švęsdami Tarptautinę teatro dieną. Punsko krašto teatralams ši proga visuomet ypatinga – tai laikas įvertinti nuveiktus darbus ir kūrybinį polėkį. Šiemet kovo 21-osios vakarą punskiečiai jau šešioliktą kartą rinkosi į tradicinę šventę, kurioje

garbingi „Melpomenės drugelio“ apdovanojimai vėl priminė: teatro magija Punske yra gyva, ryški ir bendruomeniška.

Renginį pradėjo Monikos Valinčiūtės vadovaujamo jaunių teatro „Kregždė“ duetas. Susirinkusius pasveikino ir šventę vedė Daiva Grigutytė ir Tomas Senda. Jie pristatė teatrinio sezono džiaugsmus ir pasiekimus.

2025-ieji metai jaunių teatrui „Kregždė“ ir vaikų teatrui „Kregždutė“ buvo ne tik aktyvių pasirodymų, bet ir gilių kūrybinių ieškojimų

laikotarpis. Kolektyvai augo, stiprėjo ir drąsiai eksperimentavo su scenine raiška.

„Kregždė“ pristatė kūrybinius etudus, įkvėptus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrybos, taip paminėdama šio iškilaus menininko 150-ąsias gimimo metines. Per etudus buvo siekiama perteikti Čiurlionio pasaulėvaizdžio subtilumą, jungiant muziką, vaizdą ir sceninę raišką. Dar vienas įsimintinas akcentas – spalio 31-osios vakarą įvykęs Vėlinių koncertas „Saulės kelias“ – jaudinantis pasirodymas, kvietęs žiūrovus apmąstyti gyvybės ir šviesos temas. Šis vakaras tapo sėkmingu Vėlinių koncerto režisūriniu debiutu Monikai Valinčiūtei, kurią nuoširdžiai sveikiname su puikia pradžia!

Tuo tarpu patys mažiausieji – teatras „Kregždutė“ – džiugino aktyviomis gastrolėmis. Žaismingą spektaklį „Zuikių mokykla“ jie parodė ne tik gimtajame Punske, bet ir „Raganės“ festivalyje Seinuose bei „Pri klietelis“ šventėje Kvėdarnoje.

Vasarą vadovė Monika Punska lietuvių kultūros namuose surengė vaikų teatro stovyklą. Joje svečiavosi Lietuvos muzikos ir teatro akademijos lėlių ir objektų teatro studentė, aktorė Gerda Dapkūnaitė, kuri supažindino mažuosius aktorius su lėlių teatro

Įteikti „Melpomenės drugelio“ apdovanojimai

Iš Punsko LKN archyvo

Spektaklis „Mano draugas Kastukas“

specifika. Vaikai tyrinėjo, kaip šviesa, šešėlis ir lėlė gali tapti pasakojimo priemonėmis, atveriančiomis naujas kūrybos galimybes.

2025-aisiais Punsco klotimo teatras buvo nominuotas respublikiniuose „Tegyvuoja teatras“ apdovanojimuose, kurie vyko Šakiuose. Nominacijų diplomai skirti už ryškiausius kostiumus, nacionalinės dramaturgijos režisūrinį sprendimą bei Arnoldui Vazneliui už ryškiausią muzikinį-garsinį spektaklio sprendimą. Punsco klotimiečiams skirtas ir specialusis apdovanojimas – Kunigo švietėjo Jono Katelės labdaros ir paramos fondo diplomai bei 500 eurų premija už teatrinės kultūros, lietuviybės ir tradicijų puoselėjimą. Nuoširdžiai sveikiname visą kolektyvą su šiais pelnytais pripažinimais!

Praėjusiais metais Punsco klotimo teatras žiūrovus džiugino autentiška, vietine dzūkų tarpe pastatyta Vidos Bladykaitės komedija „Žantukai“. Kadangi 2025-ieji buvo paskelbti Lietuvių liaudies dainų metais, spektaklis nusidažė ypatingomis spalvomis – jame gyvai skambėjo senosios lietuviškos dainos.

„Žantukai“ suvaidinti Punske, „AR-Timų“ festivalyje Anykščiuose bei festivalyje „Senjorai ir jaunystė“ Jurbarko. Pastarajame renginyje kolektyvui įteikta garbinga operos solisto Vlado Baltrušaičio vardo nominacija „Veidu į Lietuvą“ už geriausią originaliai atliekamą muziką spektaklyje. Beje, Klotimo teatras tapo ir XXVII Lietuvos mėgėjų teatrų šventės-apžiūros „Atspindžiai“ laureatu, „Žantukus“ suvaidinęs regioniniam ture Kaišiadoryse ir baigiamojoje šventėje Trakų kultūros centre. Tai pirmas kartas, kuomet klotimiečiai tapo šios apžiūros laureatais. Sveikiname!

Klotimo teatralų neaplenkė ir tarptautinės gastrolės – jie dalyvavo festivalyje „VREME“ Bulgarijoje. Režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė jame dirbo ekspertų gretose. 2025-aisiais ji buvo išrinkta į Lietuvos mėgėjų teatro sąjungos tarybą jau trečiajam

Suvalkų lietuvių teatras „Sūduva“

„Melpomenės drugelio“ statulėlės

kadencijai, taigi ir toliau kuruos užsienio lietuvių teatrus bei tarptautinį bendradarbiavimą su NEATA ir AITA IATA teatrinėmis organizacijomis.

Naujų vėjų įnešė ir XXXIV klijimo teatrų festivalis, įgavęs visiškai naują veidą. Dvi dienas vykęs renginys garsėjo ne tik puikiais vietinių ir Lietuvos teatrų spektaklių pastatymais, bet ir papildomais renginiais, kurie buvo skirti paminėti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 150-ąsias ir Julijos Žymantienės-Žemaitės 180-ąsias gimimo metines. Skanseno kieme veikė „čiurlioniška pieva“ – erdvė visiems, mėgstantiems piešti ar tapyti, rytinės kavos buvo galima išgerti Žemaitės ir jos kūrybos kompanijoje, pailsėti „literatūrinėje pievoje“.

Nuolatinis tobulėjimas – viena iš Punksko teatrų sėkmės paslapčių. Jau trečius metus iš eilės klijimiečiai turėjo unikalią galimybę dalyvauti improvizacijos dirbtuvėse, kurias vedė aktorius Vytautas Kontrimas kartu su savo „Impro“ teatro studentais. Už šią neįkainojamą progą augti ir lavinti sceninę laisvę nuoširdžiai dėkojame Lietuvos nacionaliniam kultūros centrui.

Teatras Punkske neišsivaizduojamas ir be tvirtų kultūrinių ryšių bei nuoširdžių draugysčių. Metams bėgant nepamiršo pasveikinti savo scenos bičiulių

– jubiliejų proga gražius linkėjimus siuntė Anykščių bei Kalvarijos teatrams. Ši bendrystė rodo, kad teatro pasaulyje ribų nėra – yra tik bendra kūrybos kalba.

Vakaro akcentas – „Melpomenės drugelio“ apdovanojimai. Apdovanojami geriausi praėjusio teatrinio sezono aktoriai, išskiriami asmenys, turėję ypatingą įnašą puoselėjant teatrinę kultūrą mūsų krašte bei teatro bičiuliai Lietuvoje. 2025 m. geriausia aktore išrinkta Irena Lila už daktos Stasės vaidmenį spektaklyje „Žantukai“, geriausio aktoriaus titulas skirtas Justui Bliūdžiui už berno Klimo vaidmenį tame pačiame spektaklyje. Lenkijos lietuvių draugijai, kuri jau 35-erius metus organizuoja Vaikų teatrų festivalį „Raganė“,

įteiktas drugelis už teatro meno puoselėjimą mūsų krašte, o Punksko teatro bičiuliu tapo Kunigo švietėjo Jono Katelės labdaros ir paramos fondas, su kurio studija vaidiname V. Mykolaičio-Putino dramoje „Valdovas“. Sveikiname visus „Melpomenės drugeliu“ apdovanojimus.

Teatro dienos renginį užbaigė Suvalkų lietuvių teatras „Sūduva“ spektakliu „Mano draugas Kas-tukas“. Kolektyvo gretose – po „Kregždės“ teatro sparnais išaugęs jaunimas. Pjesė sukurta remiantis Čiurlionio laiškais, amžininkų prisiminimais. Spektaklis tapęs respublikinės teatrų apžiūros „Atspindžiai“ laureatu, artėjančiuose „Tegyvuoja teatras“ apdovanojimuose sulaukęs net 5 nominacijų. Scenarijaus autorė ir režisierė – Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė. Tariame nuoširdžiai ačiū „Sūduvos“ kolektyvui už jaudinantį, profesionalų ir įkvepiantį pasirodymą, tapusį puikiu šventinio vakaro finalu.

Nuoširdžiai dėkojame visiems šventės dalyviams, ištikimiems bičiuliams ir žiūrovams, kurių buvimas kartu suteikė vakarui ypatingą prasmę. Šis renginys tapo įmanomas dėl svarbios paramos: projektą rėmė Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministerija, iš dalies finansavimą skyrė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija (programa „Globali Lietuva“). Ačiū, kad kartu puoselėjate teatro meną Punkske!

GLOBALI LIETUVA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSIENIO REIKALŲ
MINISTERIJAMinisterstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

Jono Basanavičiaus gyvenimo kelionės: keliavo ir norėdamas kurti naują Lietuvą

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Jono Basanavičiaus gimtinėje Ožkabaliuose vyko Lietuvos istorijos instituto istorikės dr. Vilmos Bukaitės ir Vilniaus universiteto istoriko doc. dr. Eligijaus Railos diskusija, skirta paminėti 175-ąsias tautos patriarcho gimimo metines.

Kaip sakė V. Bukaitė, jo gyvenimas – keliašakis, J. Basanavičius gyveno keliais lygmenimis: greta buitinio yra intelektualinis, greta šio – profesinis, greta jo – politinis. „Jo kelionė nebūtinai buvo jo paties vidinės valios trajektorija – dažnai keliaudavo, nes priversdavo aplinkybės, politinė situacija. Galų gale kelionė ir karas – nuolatinės žmogaus būsenos. Jos labai stipriai veikė J. Basanavičių: jei karo mėgindavo išvengti, jis kažkur keliaudavo, kažkur nukeliavęs staiga patirdavo karo pavojų. Jis keliavo norėdamas sukurti save kaip profesionalą, kaip gydytoją, o tuo pačiu – norėdamas kurti naują Lietuvą“, – V. Bukaitę papildė E. Raila. Vis dėlto J. Basanavičiaus užrašų knygutėse dažnai gali pamatyti: „Kaip įdomu – kokia bažnyčia! Koks paminklas!“ Žmogiškas smalsumas ir jam buvo nesvetimas.

„Net 25 m. J. Basanavičius praleido Bulgarijoje. Pradžia – Marijampolės gimnazija, Maskvos universitetas, bet kodėl gydytojas važiuoja į Bulgariją, buvusią Osmanų imperijos teritoriją?“ – teiravosi V. Bukaitė. Mokydamasis Maskvoje būsimasis tautos patriarchas atrado Leopoldą Geitlerį – čekų filologą, parašiusį knygą „Lietuviškos studijos“. Anot E. Railos, kai J. Basanavičius Maskvoje pamatė šį veikalą, jį kažkas

nutvilkė: jei svetimtaučiai gali rašyti apie mūsų varganą kalbą ir tautą, kodėl to nedrįsta daryti lietuviai? Nauju atradimu J. Basanavičiui tapo ir L. Geitlerio „Lyginamojoje bulgarų-lietuvių kalbos istorijoje“ minimi trakai-frygai. O kai paskutiniaus mokslo metais jam labai pablogėjo sveikata – viename plaučių aptiktas tuberkuliozės židiny – gydytojas pasiūlė vykti į pietų šalį. J. Basanavičius priėmė Bulgariją.

Įdomu tai, kad Bulgarijoje jis grįžo prie lietuvių kalbos – atsiranda pirmasis užrašas lietuvių kalba apie orą, nors iki tol rašydavo lenkiškai arba rusiškai. „Atstumas nuo tėvynės dažną priverčia susimąstyti“, – įvertino E. Raila.

Bulgarijoje J. Basanavičius stipriai išlavėjo: būtent čia jis gerokai patobulėjo kaip gydytojas, mat šioje šalyje buvo jo pirmoji mediko praktika. O Varnos ligoninę J. Basanavičius pertvarkė vokiškos medicinos principais, kurie tuo metu pasaulyje buvę patys pažangiausi.

Bulgarija tapo politinio žaidimo aikšte, kurioje J. Basanavičius mokėsi. Grįžęs į Lietuvą ir pritardamas partijų kūrimui jis turėdavo galvoje pirmąją politinę veiklą Bulgarijoje. E. Railos vertinimu, J. Basanavičius – abiejų šalių politikas, o Lietuvos demokratų partijos kūrimas iš esmės vyko pagal bulgarų demokratų partijos principus.

Kaipgi be „Aušros“ – vieno iš spaudos kultūros ginklų, kurį J. Basanavičius organizavo ir juo naudojosi. „Jis kovojo už Lietuvos galimybę būti pačiai savimi“, – sakė Vilniaus universiteto istorikas.

Grįžę prie kelionių temos, tiek V. Bukaitė, tiek E. Raila kaip vieną didžiausių paminėjo J. Basanavičiaus kelionę su žmona po sutuoktinių, kai iš Vienos Austrijoje nukakta į Bulgariją. Įdomu tai, kad pora susituokė per Velykas, tačiau porą metų anksčiau J. Basanavičius būtent Vienoje jau ieškojo žmonos – buvo įdėjęs skelbimą į laikraštį: „Ieškau garbingos ponios arba jaunos našlės.“

Tautos patriarcho žmona mirė nuo džiovos. Jis užrašęs, kad sutuoktinė mirė vasario 16 d., tačiau pagal Rusijos imperijos kalendorių tai buvo vasario 28 d. „Žmonos atsiminimas labai stiprus. Kai Sigmundas Freudas išleido veikalą „Sapnų aiškinimas“, to ėmėsi ir J. Basanavičius. Jo sapnuose labai dažnai iškyla žmona: „Mano Elė“, „Mano mieloji Elė“. Ji lydėjo visą gyvenimą, bet už tai jis niekada ir nevedė. Matyt, Lietuva buvo jo nuotaka. Dažnas signataras buvo vedęs, bet J. Basanavičiaus meilės istorija labai autentiška, gyva, nepakartojama, turbūt dėl to, kad tragiška“, – pasakojo E. Raila.

J. Basanavičius nuo daugelio lietuvių tautinio atgimimo veikėjų skyrėsi ir tuo, kad ne Pirmasis pasaulinis karas buvęs jo karas – jis jau buvo spėjęs išgyventi bulgarų ir serbų karą Bulgarijoje, po kurio sunkiai susirgo šiltine. Tačiau, kaip pažymėjo V. Bukaitė, būtent po Pirmojo pasaulinio karo pražuvo J. Basanavičiaus Rusijos bankuose laikomi pinigai. Po to nuotraukose jį matome su daiktais, kurie akivaizdžiai nešiojami jau ir 10 metų. „Taupusis laikas. Iki tol vidurinėsios

J. Basanavičius su mylima žmona Gabriele Eleonora Mol-Basanavičiene apie 1885 m.

klasės gyvenimas J. Basanavičių lydėjo vos ne nuo gimnazijos laikų, – per patriarcho gyvenimą „žengė“ Lietuvos istorijos instituto istorikė.

J. Basanavičiaus gyvenime būta ir kelionės į JAV. Kaip svarstė V. Bukaitė, veikiausiai tai buvo išpūdinčiausia jo gyvenimo kelionė, kur tikras senojo pasaulio žmogus pamato naująjį pasaulį ir labai įvairius Amerikos lietuvius. E. Raila papildė, kad JAV J. Basanavičių paveikė lietuvių turtingumu: visur jį veža automobilis, ir vis pasitaiko – tai lietuvių gydytojo, tai teisininko mašina.

Vis dėlto kalbant apie paties J. Basanavičiaus turtus reikia paminėti, kad jis tik apie penkerius metus Bulgarijoje gyveno savuose namuose. O Lietuvoje gyveno lietuvių draugijos bibliotekos patalpose. Pasak E. Railos, tai liudija pasirinkimą ir atsivimą – ypač medicinos praktikai ir lietuvių tautai.

J. Basanavičių kultūriškai žavėjo Suomija. Prisakė, kad ji turinti būti Lietuvai pavyzdys. Ten buvo labai aiškiai organizuotos suomiškos mokyklos, skaityklos, kultūrinis gyvenimas gerai sutelktas.

Nors grįžusį Lietuvon, Vilniun, J. Basanavičių daugelis traktavo kaip

dievybę, ne visi buvo palankūs. Kai kas dėl jo komplikuoto santykio su Bažnyčia žiūrėjo kritiškai. Pavyzdžiui, tautos patriarchas savo autobiografijoje pasisakė už civilinę santuoką, be to, jis nešventė religinių švenčių.

Ypatingą vietą J. Basanavičiaus kelionėse užimdavo gimtieji Ožkabaliai – čia jis grįždavo kiekvieną vasarą ir atsiduodavo gydytojo-patriarcho-mąstytojo refleksijai. Čia ir fotografuodavo. Anot V. Bukaitės, užrašuose galima rasti, kaip sykį negavęs leidimo grįžti J. Basanavičius labai supyko. „Matyt, po brolio mirties jautė išpareigojimą šeimai grįžti“, – svarstė E. Raila.

O štai Vilnius tapo paskutine J. Basanavičiaus kelionės stotele. „Čia įvyko didžiausias politiko kelionės postūmis – jis prisidėjo atvedant Lietuvą į laisvę, bet tai ta vieta, iš kurios jis nebeišvyko“, – pasakojo V. Bukaitė. O E. Raila pridėjo: „Vilnius ir J. Basanavičius – nedaloma sąvoka. Anot jo, Vilnius – amžina Lietuvos sostinė. Jis prisiėmė Vilniaus sargo vaidmenį. Vilnius – tai istorinė savastis. Jis ilsisi Rasų kapinėse. Tai liudija, kad net lenkų valdžia jį traktavo kaip solidų lietuvių tautos atstovą.“

Nuo seno neatskiriama Lietuvos valstiečio sodybos dalis yra vaismedžių sodas ir daržas¹.

Lietuvoje, kaip ir mūsų krašte, lietuviai visuomet prie namų būtinai pasisodindavo obelį, saldesnę slyvą ar vyšnią ir išpurendavo dirvos plotelį daržui pasėti. O kaipgi be savo kopūsto, buroko, morkos ar svogūno pragyventi, jau nekalbant apie plačiai paplitusias ir daugiausiai valgomas bulves? Šiandien pasitaiko abejojančių, ar tokį daržą iš viso prie namų reikia turėti, nes kas jį prižiūrės, laistys ir pasilenkęs kapliuos? Šiuolaikinėje mūsų bendruomenėje į tokių klausimų virtinę irgi kartais bandoma atsakyti. Galima būtų teigti, kad į daržo pasisėjimo poreikį žvelgiama globaliomis akimis. Suskylama į dvi gentis: vienai jų priklauso sveiko, natūralaus, ekologiško ir lėtesnio gyvenimo būdo puoselėtojai, o kitai – laiko ir darbų planavimo vergai, kuriems maistas užauga parduotuvėje.

Neįtikėtina, kad dabar žurnale tenka skirti vietos daržų turėjimo ir neturėjimo priežasčių apžvelgimui. Šia tema šiek tiek domėtasi XX a. Praėjusio šimtmečio senuose šaltiniuose labai mažai rašyta apie daržus. Priežastis yra labai paprasta – daržas visada buvo pragyvenimo šaltinis, tad apie ką čia ir bekalbėti? Šiandien paklibinsim šią temą. Neįtikėtina, bet tokia mūsų realybė.

Sekant pirmuosius žmogaus žingsnius, prieinama prie neginčytino fakto, kad nuo tūkstantmečių maitintasi daugiausia augalinės kilmės maistu, grūdinės kultūros patiekalais su daržovėmis, o šiltuoju metų laiku pagardintais vaisiais. Mėsos valgyta retai – tada, kai pavykdavo susimedžioti arba užsiauginti. Lietuvos farmacininkas ir botanikas prof. dr. Kazimieras Grybauskas prieš

¹ Romualdas Misius, *Želdinimo tradicijos Lietuvos valstiečių vienkieminėse sodybose: veiklos paveldas menotyryniu aspektu: daktaro disertacija, KTU, 2012.*

Pasėti ar nusipirkti?

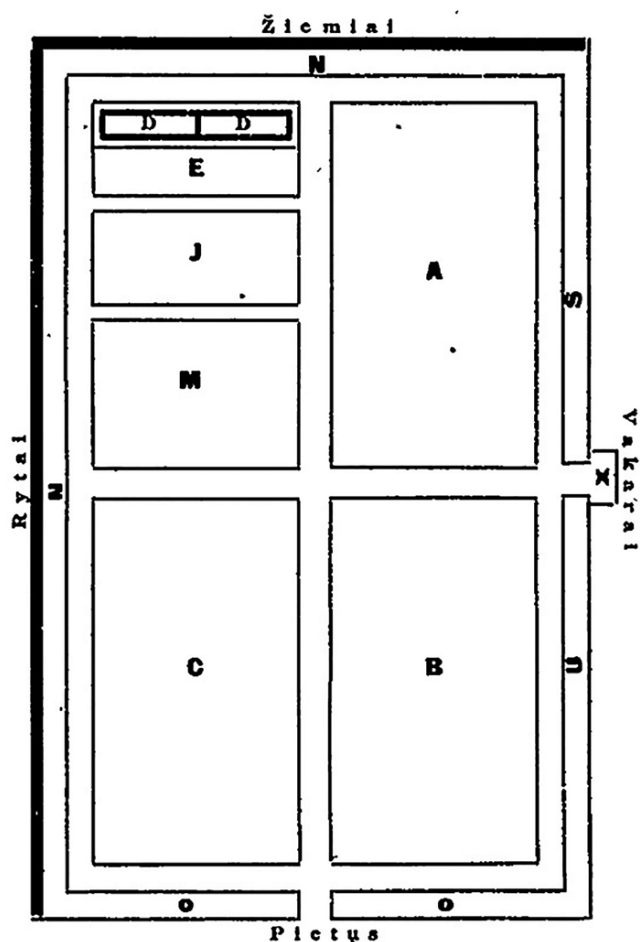
JURGITA STANKAUSKAITĖ

aštuonis dešimtmečius rašė, kad daržovės buvo ir yra ne tik maistas, bet ir vaistas. Lietuviai nuo seno prienamų skirdavo vietos gėlių darželiui, vaistažolėms, sodui ir daržui, mokėję puikiai suderinti mišinius mitybai ir gydymui. Remkimės dar vienu ypač mums svarbiu šaltiniu – Laukaičio, Dvaranausko, Narjausko ir bendrovės spaustuvėje Seinuose 1912

metais išleistu, agronomo Vinco Totoraičio sudarytu „Šaltinio“ priedu „Daržas ir daržovės“. Tai nepaprastai vertingas rašytinis turtas visomis prasmėmis. Šiandieniam skaitytojui gali akys išsiversti skaitant tokį teiginį: „Mūsų šalyje yra negera tai, kad mūsų žmonės labai mažai valgo daržovių, ypač vasaros metu. Tuo gi

– tai dar tos pačios Tėvynės dalis. Galbūt V. Totoraitis, remdamasis savo pastebėjimais ir analizėmis visos šalies mastu, nustatė sumažėjusio daržovių vartojimo tendenciją. Tad bandyti neigti agronomo darbą būtų labai neprotinga, be to, seneliai pasakoję apie maždaug 1930-uosius metus, o agronomo tyrimai atlikti žymiai anksčiau, todėl per tuos kelis dešimtmečius galėjo įvykti daug pokyčių visuomenės buityje, pasaulėkoje ir apskritai šalies ekonomikoje. O norint imti ir šioje vietoje pajaukauti, nesileidžiant į rimtus nagrinėjimus: ar ne pas mus sakyta, kad bulvė tai bulvė, o ne daržovė?.. *Iškepiu mėsos su daržovėm ir trintom bulvėm.* O kaip su salotomis prie pietų mėsukės? *Žolį tai karvė tegu ēda.*

Žvilgtelėjus į daržo ir sodo planą, galima pastebėti skirtumų lyginant su šiandieniu vaizdu. Kaimuose neretai daržų nesėjame taip arti namų, kaip kadaise rekomendavo agronomas (Punske išimtis – dėl nedidelių sklypų daržai išdygsta nedideliame kiemo plote, kasmet jį gausiai tręšiant). Moterys sakydavo, kad daržui tenka rinktis geros žemės sklypą. Ir nesvarbu, ar jis bus arčiau, ar toliau nuo namų. Mat visa daržo esmė – turėti geros kokybės gausų derlių. Sakyta, kad visada galima vaikų prašyti nubėgti į laukus parnešti reikiamų daržovių pietums. Naujaisiais laikais dažniau tenka girdėti, kad nėra ko prašyti bėgti į daržą. Vyresniosios neturi jėgų, o jaunesnės neretai tiesiog neužiima daržininkyste. Na, pripažinkime, yra reikalų su daržais. Šiuolaikinis jaunas žmogus pirmiausiai nežino, nuo ko pradėti kurti daržą. Kaip žinia, visų pirma reikia

A. Lapuotos daržovės: kopūstai, salotos. **B.** Šakniavaisiai: barščiai, morkos, svogūnai ir kiti. **C.** Ankštinės daržovės: pupos, žirniai ir kitos. **D.** Inspektai. **E.** Žleminės daržovės. **J.** Vaisiniai krūmai: agrastai, serbentai. **M.** Vaisiniai medeliai ir žemuogės. **N.** Vaisiniai medeliai ir visokie valgių priedai: petruškos, kriemai ir kitokios tam panašios daržovės. **U.** Avietės. **S.** Visokių daržovių pasodninkai.

Valdo Žilionio nuotrauka

pasirinkti tinkamą vietą, paskui ją išarti ir išakėti (pirmais metais nereikia tręšti, o štai jau antrais tikrai verta pamaitinti, kad būtų derliaus, be to, reikia turėti įrangą tai padaryti). Po to sugalvoti, kur ir ką sėti, bei nepamiršti, kad pasėjus netrukus (ypač birželio mėn.) reikės naikinti piktžoles. Tuo metu, kada labiausiai veši visa augmenija, piktžolės taip pat vos ne kasdien braunasi pro daržoves, o laiku neišrautos užguja mūsų maistą. Tai tik paviršutinė darbo darže santrauka, kadangi pats V. Totoraitis plačiai aprašinėjo, kokias daržoves galima sėti šalia kitų. Jos, kaip ir žmonės, ne su visais kaimynais sutaria. Įdomu, kad ne visos mūsų vadinamosios piktžolės yra kenksmingos daržovėms. Pavyzdžiui, dilgėlė ar kiaulpienė. Pastaroji visų nekenčia, ma kvapnioji gėlėlė savo šaknimis iš gilesnių dirvos sluoksnių iškelia

bibliotekoje „E-paveldas“.

Planuojantys arba tik pradedantys mokytis daržininkystės gali išsigąsti, kiek visokių reikalų galima turėti, norint užsiauginti savo daržovę. Ekologiško maisto vartojimas neturi lygiųjų, o norint tokio nusipirkti, reikia nemažai kontaktų turėti, kad pavyktų sveikų daržovių ūkį pasiekti. *Kas turi, tai cik sau.* O didesniais kiekiais parduodamos daržovės taikosi patręstos cheminėmis trąšomis, nes tiesiog jas auginti pardavimui neapsimokėtų. *Visur kožnam cik pinigų!* Grįžkime prie esmės.

Kodėl ne tik miesteliuose, bet ir kaimuose kur ne kur atsisakoma daržoves auginti, kuomet sklypų savininkai turi tam puikias sąlygas? Dažnai skundžiamasi laiko stoka, bet jo dažniau pritrūksta ne mūsų maitintojams – žemės ūkio tęsėjams, o tiems, kurie kaime gyvena, tačiau

į darbą važinėja į miestus ir miestelius: Punkską, Seinus, Suvalkus arba ir toliau. Šiems tenka anksti keltis į darbą, nes net keliolika ar keliasdešimt kilometrų įveikia, po darbo vaikus į įvairius papildomus užsiėmimus išvežioja, o vakare pasiektuose namuose vilioja tik poilsis, nesusijęs su darbu (dar kartą pabrėžiama – nerašoma apie visus, nebandoma visų sugrūsti į vieną maišą). Rūpinimasis daržu siejasi su fiziniu darbu, o, kaip žinia, tokio ne visiems norisi dėl jėgų ar sveikatos trūkumo. Arba šiaip nesinori. Paprasčiau daržovių nusipirkti. Tikrai tokių perkame, nes nemeluosiu teigdama, kad pastaruoju metu prastai užauga ir visai žiemai neužtenka (arba, deja, supūva). *Alia kur savo, tai ne pirktas.* Negalima nesutikti, nors teko girdėti pasisakymų, kad pirktas daržoves kiti valgo daug metų ir nieko tam organizmui nesidaro. Štai imsiu ir pašmaikštausiu, kaip tai mėgdavo daryti mano buvęs mokytojas: iš pradžių niekas nekenkia net ir tam, kuris kasdien rūko cigaretes, net ir tam, kuris kilogramais saldinius ryja. Tačiau gali ir niekada nepakenkti. *Visko būna ir visko bus!*

Būtina atkreipti dėmesį į dar vieną retesnę atvejį, kodėl neauginama savo daržovių. Prisiminkime, kad anksčiau nereikėjo mokytis, kaip sėti daržus, ir niekas to nelaikė didele filosofija. Sėjo močiutė, sėjo mama, sėjo dukra, marti, anūkė ir t. t. Ši kartų grandinė šiandien yra sutrūkususi ir po vienu stogu jos nebūtinai kartu gyvena, tad tiek visų tradicijų, tiek daržų sėjimo mokslo perdavimas yra susilpnėjęs. Anuomet nereikėjo mokintis ir sukti galvos, kaip tą ar aną padaryti. Dabar tai tampa proto apkrova, nuo kurios tiesiog paprasčiau pabėgti. Ir užsidirbus didesnę pinigą nusipirkti nežinomos kilmės produktą (patikėkite, kas rašoma ant pakuotės, nebūtinai yra tiesa – tai patvirtina patys daržovių ir vaisių tiekėjai). Tai kas geriau: pasisėti ar nusipirkti? *Kap kam išaina, kožnam savo.*

Susitikimas su Palenkės vaivadijos atstovais

„AUŠROS“ INF.

Balandžio 9 d. Seinuose ir Punske viešėjo Palenkės vaivados įgaliotinis tautinių mažumų klausimais Arturas Konopackis (Artur Konopacki) ir Palenkės seimelio deputatas, Tautinių mažumų komisijos pirmininkas Igoras Lukašukas (Igor Łukaszk).

Svečiai lankėsi Berznyko kapinėse, norėdami geriau suprasti vietoje vyraujančius lenkų ir lietuvių santykius. Aplankę Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklą ir Seinų „Lietuvių namus“, susitiko su LLB pirmininke Irena Vilimienė, Vysk. Antano Barausko fondo valdybos pirmininke Danute Valukonyte, Seinų „Lietuvių namų“ direktore Onute Nevulienė ir „Žiburio“ mokyklos direktoriumi

Algirdu Vaicekausku (jis lydėjo svečius visą dieną).

Seinuose daugiausia laiko skirta svarstymams, kaip išspręsti tautinių mažumų kultūros centrų finansavimo klausimą. Šiuo metu kaip tik ruošiamos Tautinių mažumų įstatymo pataisos. Reikėtų pagalvoti, kokia forma galima būtų numatyti tokių kultūros namų veiklą ir finansavimą. Anot Igoro Lukašuko, reikia turėti omeny, kad perėmus savo žinion kultūros namus, pvz., Vyriausybės žinybai, ji ir diktuotų sąlygas – skelbtų konkursus vadovams, ir nebūtinai jos reikalavimai sutaptų su vietos bendruomenės poreikiais.

Šiuo metu tautinių mažumų kultūros centrų veikla neregamentuota.

Tai dažniausiai savivaldybių kompetencija, kaip yra Punske. Nuo 2024 metų Palenkės vaivadijos maršalka finansuoja baltarusių kultūros centrą. Taip pat Seimelio maršalka skiria solidų finansavimą Seinuose veikiančiam „Pogranicze“ centrui, Seinų miestas turi savo kultūros namus. Seinų „Lietuvių namai“ neturi garantuoto pastovaus finansavimo šaltinio, tad neįmanoma įdarbinti net būtinų jų veiklai darbuotojų.

Platesnis susitikimas vyko Punske viešojoje bibliotekoje, jame dalyvavo lietuviškų švietimo įstaigų, organizacijų vadovai, Punske valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas. Aptartos svarbiausios lietuvių problemos, tęsta Tautinių mažumų įstatymo keitimo tema. Igoras Lukašukas pabrėžė būtinybę Lenkijos rinkimų į Seimą tvarkoje numatyti tautinių mažumų politinį atstovavimą taip, kaip tai sprendžia kai kurios Europos šalys. Šiuo metu Seime nėra nei vieno tautinių mažumų atstovo.

Arturas Konopackis informavo, kad neseniai Balstogės universitete buvo įkurtas Tautinių mažumų tyrimų centras, kuriam jis vadovauja. Iš tautinių mažumų atstovų bus sukurta centro taryba. Planuojama atlikti tyrimus temomis, kurios domina pačias mažumas. Taip pat norima atitolti nuo stereotipinio tautinių mažumų vaizdavimo ypač per etnografiją ir kulinariją, o visuomenei pristatyti daugiau mažumų ar jų atstovų mokslo ir meno pasiekimus.

Susitikimas su vaivadijos atstovais Punske

Onutės Nevulienės nuotr.

Kur bebrų nameliai

BOŽENA BOBIN

Kas Punsco krašte pirmiausia siejasi su bebrais? Ko gero, labiausiai – jų daroma žala ūkininkams. Atsimenu, kai dar dirbau „Aušros“ leidykloje (kurios būstinė yra Punsco valsčiaus patalpose), žmonės kažkodėl būtent šiuo reikalu užklysdavo į mūsų redakcijos kambarį. Tapo anekdotu vieno nukentėjusiojo žodžiai – vos įkišęs galvą pro duris, jis vietoje „laba diena“ išpyškino: „Ja w sprawie bobra“ (liet. „Aš dėl bebrų“). Žinoma, jis atėjo ne dėl straipsnio apie juos, o ieškodamas savivaldybės įstaigoje išmokų už nuostolius. ☺

Tačiau iš tikrųjų šie nepaprasti vandens žinduoliai vietiniams turėtų labiau sietis su Bebručio gamtos rezervatu Punsco valsčiuje, Šlynakiemio kaime. Bet ar tik toje vietoje galima aptikti šių gyvūnų? Tikrai ne. Bebrų darbavimosi pėdsakų šiandien galima rasti ir judresnėse vietose, net ir pačiame miestelyje, prie Punios ežero, o akyčiau pasižvalgius – ir kitose tinkamose mūsų krašto vietose. Tačiau ne visada taip buvo. Tam tikru laiku bebrai mūsų apylinkėse, kaip ir visoje Lietuvoje bei Lenkijoje, buvo visiškai išnykę.

Kyla klausimas: kuo šie gyvūnai tokie svarbūs aplinkai, kad po karo buvo imtasi sudėtingų ir brangių veiksmų jų populiacijai atkurti? Bebrai nėra tik paprasti vandens aplinkos gyventojai – tai vieninteliai gyvūnai, gebantys kryptingai keisti aplinką savo naudai, o kartu ir visos gamtos labui. Jie veikia kaip nemo-kami „hidrotechnikos specialistai“, kurie sulaiko vandenį ir taip kovoja su sausromis bei sukuria namus daugeliui kitų rūšių gyvūnų ir augalų – gausesnę bioįvairovę. Šiandienis

bebrų gausumas nėra atsitiktinis. Tai didžiulio pokarinio šios populiacijos atkūrimo darbo rezultatas.

Savaitę prieš pirmąją pavasario dieną dalyvavau įdomiame žygyje, kurį suorganizavo kraštiečiai Povilas Galinskas („Mūsų versmė“), o vedlė buvo gamtos edukatorė, vaikų ir jaunimo miškinų grupių („Lešne Bandy“) trenerė, „Žinių miško“ („Las Wiedzy“) iniciatorė Maja Ratynska (Maja Ratyńska). Žygio tema buvo susijusi būtent su bebrais – „Pavasarijimas bebrų krašte“.

Su gamtos entuziastų grupe keliavome po Šlynakiemį ieškodami bebrų buveinių. Nors nepatekome prie Bebručio ežero (turbūt dėl trasos ilgio – žygiavo ir vaikai), namelių suradome ten, kur šiems stambiems graužikams palankiausios sąlygos: lėta tėkmė, ramus vandens telkinys ir gausi maisto bazė (vandens augmenija, lapuočiai). Bebravietes aptikome nuėję vos kelių kilometrų – tiesiog kūdroje prie vieškelio bei Trakelyje prie Šaltėngirio. Čia patekome prie Seinos (kitai dar vadinamos Marycha) upės ištakų. Gamta dar tik bunda, tad upelis buvo lengvai prieinamas, o aplinka gerai matoma, todėl galėjome iš arti stebėti natūralius kraštovaizdžio pokyčius, klausydamiesi įdomių Majos Ratynskos pasakojimų.

BEBRŲ APSAUGA: NUO LDK STATUTŲ IKI DIDŽIOJO SUGRĮŽIMO

Aptikus bebravietes, verta prisiminti, kad upiniai bebrai (*Castor fiber*) mūsų krašte senovėje buvę ypatingai vertinami gyvūnai. Jų nelaimė buvo itin brangus kailis, ypač juodo atspalvio, bei sruogliai (*castoreum*)

– nuo seniausių laikų laikyti vaistu nuo visų ligų ar vertinga medžiaga parfumerijoje. O pati bebriena vertinta kaip gera mėsa. XVI a. Romos popiežius paskelbė, kad bebrai gali būti prilyginti žuviai – dėl jų žvynuotos uodegos ir gyvenimo vandenyje, todėl jų mėsą leista valgyti per pasninkus. Akivaizdu, kad šie žvėreliai pateko į medžiotojų ir brakonierių pageidaujamų laimikių sąrašą, o kartu – masiško naikinimo spąstus.

Atspyris tokiai veiklai buvo užrašas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutuose, nusakantis, kad už be leidimo sumedžiotą bebrą gresia labai griežtos bausmės. Kiekviename dvare dirbo bebrininkai, kurie šiais žvėreliais rūpinosi, saugojo juos nuo brakonierių, o žiemą net parūpindavo pašaro.

Bebrų namelis

Boženos Bobin nuotrauka

Žygyje Seinos upė

Tačiau prasidėjus politinei suirutei ir nustojus saugoti bebrų buveines, šie gyvūnai pradėjo nykti. Tarpukariu zoologai konstatavo liūdną faktą: tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje bebrų visiškai nebeliko. Jų populiacijos atkūrimas prasidėjo tik po Antrojo pasaulinio karo. Į Lenkiją bebrų šeimos buvo pargabentos iš Rusijos ir pirmiausia įkurtos šiaurės rytų dalyje. Į šią akciją įsitraukė ir Punsko valsčius. 1961 m. pabaigoje Šlynakiemio kaime buvo įkurtas Bebručio gamtos rezervatas. Tuomet į ežerą įleidus bebrų šeimą ilgainiui šie gyvūnai išplito. Tokiu būdu Bebrutis tapo svarbiu šios iniciatyvos simboliu.

BEBRŲ VEIKLA IR MELIORACIJA

Sovietmečiu didžioji dalis upelių buvo ištiesinti ir paversti melioraciniais grioviais. Pievos ir laukai nusausinti. Ir tai buvo tikslinga – dar apie praėjusio amžiaus septintąjį dešimtmetį, pvz., Punsko apylinkėse buvo labai sunku ūkininkauti. Štai kaip to laikotarpio kraštovaizdį 1968–1969 m. aprašo Tamara Buchienė „Atsiminimų nuotrupose“: „Toli už poros kilometrų matyti miškas, o tuoj už vienintelės miestelio gatvės į visas puses kalvelės ir tarp jų balos. Nesako Punske kalvos, o sako kalnai arba laukai, beveik negirdėt ir žodžių pieva, kalnas ir laukas, pieva ir bala yra sinonimai, kadangi

ant kalnelių sėja, o balose šienauja ir gano. Drėgnos labai tos pievos tarp kalnelių, beveik kiekvienoj žemiausioje vietoje – durpynės, o aplink jas žemė netvirta.“

Taigi, tada melioracija tapo išsigelbėjimu. Bet, kaip sakoma, lazda turi du galus. Melioracijos pasekmės juntamos ypač dabar – kai pavasariai ir vasaros yra itin sausi ir karšti. Žygio metu Trakelyje, Seinos upės slėnyje, matėme, kaip bebrai intuityviai sugrąžina senąją upės tėkmę ir bando atitaisyti žmogaus padarytą žalą. Miško „statybininkų“ užtvankos lėtina srovę, neleidžia vandeniui greitai nutekėti žemyn ir priverčia drėgmę skverbtis į gilesnius dirvožemio sluoksnius. Įsisiurbia į žemę kaip į kempinę. Kitas jų veiklos pranašumas: sulėtintas vanduo nusistovi, o jame esantys sunkieji metalai ar organinės medžiagos palaipsniui nusėda ant dugno, todėl toliau tekanti Seina ir kiti paviršiniai vandenys tampa vis švaresni.

„EKOSISTEMOS TRIKDYTOJAI“: KODĖL JIE MUMS REIKALINGI?

Mokslininkai bebrus vadina „ekosistemos trikdytojais“, nes jie neleidžia gamtai „pasenti“. Be jų veiklos ežerai virstų pelkėmis, o pelkės – krūmynais. Ten, kur atkeliauja bebrai, atkeliauja ir gyvybė: tvenkiniuose

įsiveisia žuvys, varliagyviai, o jais minta paukščiai ar ūdros. Svarbu ir tai, kad bebrų suformuoti tvenkiniai saugo miškus nuo gaisrų, o, tarkim, nepanaudotos ir pamestos šakelės įsisaknija krantuose, stabdydamos jų eroziją.

KAIP SPRĘSTI KONFLIKTUS IR GRAŽIAI SUGYVENTI?

Tarp žemdirbių ir bebrų dažnai kyla konfliktų dėl užliejamų pievų, užakintų melioracinių griovių, gyvūnų pridarytų nuostolių miškuose ar kelių infrastruktūroje. Jų populiacija palaipsniui didėja, dėl to bebrai saugomi dalinai – esant pagrįstoms aplinkybėms, juos leidžiama medžioti nuo spalio iki kovo mėnesio. Tačiau užuot kariavus, verta pasinaudoti, pvz., Kanados (kur šios rūšies gyvūnų itin gausu) patirtimi. Kanadiečiai įrengia specialius vamzdžius bebrų užtvankose, kurie leidžia kontroliuoti vandens lygį, kad jis nekenktų ūkiui. Taip pat pataria vertingų medžių kamienus apvynioti tinklu arba aptepti klijų ir žyvro mišiniu. Ten, kur bebrai nepageidaujami (pavyzdžiui, soduose), sodinti jiems neskanius spygliuočius medžius, o kitur – nuvilioti karklais ir drebulėmis. Nėra taip, kad bebrai veisiasi be galo ir netrukdomi. Jie turi ir natūralius priešus, pvz., ūdras, vilkus, lūšis.

Pavasario žygis „bebrų pėdsakais“ priminė, kad gamta pati turi mechanizmus apsiginti nuo sausrų, išlaikyti vandens išteklį ir drėgmės pusiausvyrą. Nereikėtų laikyti bebrų tik kenkėjais. Tai aplinkos sistemos partneriai. Žygiuojant po Seinos ištakų slėnį, tapo akivaizdu, kad šių gyvūnų inžinerinis palikimas leidžia mums džiaugtis labiau gyvybingais vandens telkiniais. Mūsų užduotis – rasti balansą tarp žmogaus ūkinio intereso ir bebro, nuolankaus vandenų sargų, veiklos, kuri prieš gerą pusamžį prasidėjo būtent Bebručio gamtos draustinyje.

2026 m. balandžio 25 d. 19 val.

Seinų „Lietuvių namuose“, Wileńska g. 9
vyks

V LIETUVIŲ LIAUDIŠKOS MUZIKOS IR ŠOKIŲ ŠVENTĖ

„SUBATOS VAKARĖLIS“

DALYVAUJA:

- Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centro struktūrinio padalinio Ginkūnų kultūros centro vyresniųjų liaudiškų šokių kolektyvas „**TAUTINYS**“
- Kauno rajono Garliavos kultūros centro vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „**AŽUOLAS**“
 - Marijampolės kultūros centro liaudiškų šokių grupė „**JOTVINGIS**“
 - Suvalkų lietuvių šokių grupė „**SŪDUVA**“
 - Punsco lietuvių kultūros namų liaudiškų šokių grupė „**VYČIAI**“
- Seinų „Lietuvių namų“ moterų ir vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „**SEINA**“

Renginio metu bus fotografuojama ir filmuojama, todėl informuojame, kad jūs galite būti matomas renginio nuotraukose ar vaizdo įrašuose, kurie gali būti patalpinti viešai prieinamuose socialiniuose tinkluose ar media priemonėse.

**Įėjimas nemokamas.
KVIEČIAME!**

Organizatorius:

Vysk. Antano Baranausko fondas
„Lietuvių namai“ Seinuose

Rėmėjai:

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

URM

GLOBALI LIETUVA

Informaciniai rėmėjai:

AUŠRA

punkskas

*Susikaupė širdy ir išmintis, ir patyrimas,
Ir nueitų dienų graži rimitis.
Tai, kas praėjo, kas jau buvo –
Kaip kraitis, dovana arba lemtis.
O būsimieji metai tegul būna
Praėjusių brandus ir ilgas tęsinys!*

Jonas ir Danutė Auruškevičiai
iš Vidugirių Būdos šiais metais švenčia
gimimo jubiliejus.

Mielieji, linkime Jums stiprios sveikatos,
nuoširdžiai džiaugtis gyvenimu ir gražių
akimirkų stebint augančius anūkus.
Būkite vienas kitam atrama kely.

Dukros su šeimomis

*Aštuoniasdešimt metų – tai gyvenimo daina,
Kur kiekviena nata – patirtis, brangi, tikra.
Tai juoko skambesys ir tylūs apmąstymai,
Ir širdyje išlikę gražiausi prisiminimai.
Gyvenimas kaip melodija – kartais linksma, kartais rimta,
Kartais šokanti vėjyje, kartais švelniai nurimsta.
Bet Jūsų daina – ypatinga, šilta ir gyva,
Joje tiek meilės, stiprybės ir šviesos pilna.
Per metus sukaupė išmintis – tarsi lobis,
Kuriuo dalijatės su tais, kas šalia stovi.
Ir šiandien, kai švenčiame 80-ąją gimtadienį,
Linkime dar daug saulėtų dienų ateityje.*

Karščiausi sveikinimai 80-ojo gimtadienio proga
Sigitui Petruškevičiui iš Burbiškių kaimo.
Daug sveikatos ir gražių, saulėtų akimirkų!

Su meile ir pagarba sveikina

Žmona, sūnūs, marčios ir anūkai

*Penkiasdešimt metų – tai ne šiaip skaičius,
Tai šimtai saulėtekio, bendras kelias šviesus.
Per džiaugsmą ir vargą, per tyliąją tylą
Jūsų meilė kartu tarsi pasaka kyla.*

50 metų gyvenimo kartu jubiliejų
balandžio 25 d. švenčia

Teklė ir Andrzej Kuniec iš Svinouiscės.

Tai neįkainojamas lobis, ne tik skaičius,
o pusė amžiaus bendrų džiaugsmų,
rūpesčių ir neblėstančios meilės.
Auksinių vestuvių proga linkime,
kad meilė ir toliau šildytų Jūsų namus.
Būkite stiprūs ir laimingi!
Tegul Jūsų sukauptas gyvenimo auksas –
meilė, kantrybė ir supratimas
– niekada neblėsta.

Karštai sveikina

Janina su šeima

Su garbingu 90-uju jubiliejumi!

Tavo gyvenimas – tarsi rūpestingai prižiūrimas
avilys. Bitininkystė Tau ne tik pomėgis, bet ir
išminties atspindys: gebėjimas rūpintis, kantriai
laukti, jausti gamtos ritmą ir iš kasdienių darbų
sukurti tai, kas iš tiesų vertinga. Tegul ir toliau
Tavo dienos būna gražios, rankos darbščios,
o protas – šviesus. Linkime, kad avilio dūzgesys
dar ilgai džiugintų Tavo širdį, kad kiekvienas pa-
vasaris kviestų sugrįžti prie mylimų darbų,
o ruduo dovanotų gausų ir saldų atlygį. Tegul
keliai dar ilgai vilioja į mažas, bet prasmingas
keliones, o vairas Tavo rankose visada veda tik
saugiais, prisiminimų kupiniais keliais. Tegul
nepitrūksta jėgų bendrauti, dalintis mintimis ir
džiaugtis artimųjų draugija bei meile. Dar daug
sveikų, gražių ir šviesių metų!

Jubiliejaus proga **Vincą Gediminą Pečiulį** iš
Seinų nuoširdžiai sveikina

Šeima ir artimieji

Lietuvos žiniasklaida MRF

2026 03 25–04 11

MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Saulius Skvernelis – buvęs policijos generalinis komisaras, vidaus reikalų ministras, Vyriausybės vadovas, Seimo pirmininkas ir Demokratų sąjungos (DS) „Vardan Lietuvos“ vadovas. Šiandien jis – asmuo, kurio pavardė sprogdina šalies politinę ir informacinę lauką, o generalinė prokurorė Nida Grunskienė išsiuntė kreipimąsi į Seimą, prašydamą panaikinti S. Skvernelio teisinę neliečiamybę. Politikui ketinama pareikšti įtarimus Valstybinės augalininkystės tarnybos (VAT) korupcijos byloje dėl mažiausiai 51 tūkst. eurų kyšių paėmimo už politinį palankumą sprendimams, susijusiems su VAT, jį apklausti pagal pareikštus įtarimus ir galbūt skirti kardomąją priemonę.

Apie istoriją su VAT ir kratas S. Skvernelio bei buvusio žemės ūkio ministro Kazio Starkevičiaus kabinetuose rašyta apžvalgoje vasarį. K. Starkevičius po kratų sustabdė narystę partijoje Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai, nors teigė esąs ramus dėl savo padėties. Tada S. Skvernelis partijos vadovo ir parlamentaro pareigų neatsisakė. Vieningai tokį savo vado žingsnį palaikė ir partijos kolegos, pareiškę juo pasitikintys.

Kaip rašė portalas tv3.lt, dokumente, kurį šiomis dienomis matė naujiečių agentūra BNS, teigiama, jog nuo 2025 m. birželio buvęs VAT vadovas, jo patarėjas ir kiti asmenys kiekvieną mėnesį gautus kyšius skirstė nusiikalstamos grupės nariams ir kitiems asmenims, tarp jų – ir S. Skverneliui. Nurodoma, kad šios aplinkybės fiksuotos vedamoje apskaitoje, kurioje S. Skverneliui priskirtas slapyvardis Krabas. Pats parlamentaras, komentodamas Generalinės prokuratūros sprendimą kreiptis į Seimą dėl jo

neliečiamybės panaikinimo, tvirtino esąs nustebęs. Vėliau S. Skvernelis sustabdė narystę partijoje, tačiau Seimo nario mandato atsakyti teigė neketinąs. „Žingsniai bus, kas numatyta mūsų partijos įstatuose – susistabdyti narystę partijoje ir toliau ginsiuosi teisinėmis priemonėmis“, – žurnalistas sakė jis.

Reikia pasakyti, kad politikas Seime visada smerkė teisingumą, sąžinę ir dorą pamynusius kolegas. Panašu, kad kaltinimai dėl kyšininkavimo tokio rango politikui pribloškė ir kolegas Seime. „Turint galvoje, kad kalbame apie politiką, kuris tuo metu ėjo Seimo pirmininko pareigas – gerokas smūgis visai politinei sistemai“, – „Žinių radijui“ sakė parlamentarė, Liberalų sąjungos pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

O ką į tai pati DS „Vardan Lietuvos“? Pirmininko pavaduotojas Virginijus Sinkevičius feisbuke rašė: „Žinau, kad žodžiai – menka paguoda, tačiau noriu nuoširdžiai atsiprašyti visų, kurių tikėjimą demokratų bendruomene sudrebino šios naujienos. Vis tik mes prabangos svyruoti neturime – šiuo metu privalome būti kaip nepajudinama uola mūsų partijos nariams, rinkėjams ir visiems Lietuvos žmonėms, kurie nori matyti konstruktyvią politiką.“

Tinklalaidžių kūrėjas Skirmantas Malinauskas, buvęs S. Skvernelio patarėjas pastarajam vadovaujant Vyriausybei, LRT televizijai išdėstė savo požiūrį: „K. Starkevičiaus ir S. Skvernelio vaidmuo buvo paskirti asmenį, t. y. poną Jurijų Kornijenko, būtent į tas pareigas (VAT vadovo – red. past.) tam, kad išliktų veikianti korupcinė schema. Tai ir buvo padaryta. Mano žiniomis, yra verslininkai, žmonės, kurie dalyvavo tame, iš esmės

tvarkydami finansinius klausimus, kaip už tai bus atsilyginta. Mano žiniomis, apie tai, apie ką dabar kalba prokurorai, tai yra iš esmės S. Skvernelio kaip politinio stogo vaidmuo. T. y. kad, keičiantis valdžioms, jeigu jis bus valdančiojoje daugumoje, jis turėjo pasirūpinti, kad J. Kornijenko neprarastų savo pozicijų.“

Be abejo, šiandien pagrindinis klausimas: kokia ateitis laukia tiek partijos, tiek paties S. Skvernelio? Gal teismas jį išteisins?

Anot portalo lrytas.lt, politologas Ignas Kalpokas teigė, jog politikų, kurie galėtų pakeisti S. Skvernelį, partijoje yra, tačiau jie toli gražu neturi nei tokios patirties, nei politinio gudrumo. „Paklaustas, ar tai gali reikšti, kad ir pačiai partijai ateina labai sunkūs laikai, politologas priminė niuresnius politinius pavyzdžius. „Turbūt pats faktas gal ir nebūtų toks rimtas nuostolis, nes partijų arba tų partijų, kurių svarbūs nariai turi reikalų su teisėsauga, yra daug, pradedant „socdemais“ ir „Nemuno aušra“, bet pagrindinė problema čia yra kita – demokratų partija (dirba – red. past.) dėl S. Skvernelio. Kuomet nėra kuo pakeisti to vienintelio ryškiausio lyderio, toms vienasmenėms partijoms baigiasi labai liūdnai“, – sakė pašnekovas.“ Jis pridūrė, jog nereikėtų atmesti ir to, kad demokratų stovykloje Seime netrūkų atsiras perbėgėlių.

Vietoje S. Skvernelio partijos valdyba laikinuoju pirmininku išrinko europarlamentarą, jau minėtą V. Sinkevičių. Jis kol kas partijai vadovaus iš Briuselio. Naujas lyderis turėtų būti išrinktas per vasarą.

O pats S. Skvernelis, kaip rašė lrytas.lt, neslėpė turintis minčių po šios Seimo kadencijos trauktis iš politikos. „Kokia mano ateitis gali būti? Žinote,

2028 m., lapkritį, Seimas baigia savo kadenciją ir viskas su tuo pasibaigia“, – tvirtino jis. Paprašytas patikslinti, ar turi omeny, kad po 2028 m. nebekandidatuotų jokiuose rinkimuose ir trauktųsi iš politikos, atsakė: „Variantas ir toks yra. Labai realus.“ Žurnalistės paklaustas, ar svarsto apie pasitraukimą iš politikos net ir tuo atveju, jei generalinė prokurorė neprasytų Seimo naikinti jo teisinę neliečiamybę, politikas atsakė: „Tai aš dabar laukiau tų įtarimų, nežinau, kiek metų, ir taip gyvensiu? Matyt, būtų sunku atkurti tai, kas buvo tiek metų kurta. Žala padaryta. Ką padarysi.“

Apie tai, kad Kapčiamiesčio miškuose Lietuva ruošiasi įrengti dar vieną didelį poligoną, bei su tuo susijusias peripetijas rašyta praeitose apžvalgose. Lemiamas sprendimas būti ar nebūti poligonui prie Lenkijos sienos priklausys Seimui, nors manančiųjų, kad poligono ir karinio mokymo teritorijos įstatymo projektui bus nepritarta, tarp politikų ir politologų nebuvo. Pasiryžusių sudrumsinti vandenį ir nepritarti projektui yra, tačiau ne tiek, kad jie galėtų ką nors nulemti.

Kaip dažnai būna, drumstėjų priekyje – partijos „Nemuno aušra“ (NA) vadas Remigijus Žemaitaitis. Seniai ant jo ir NA dantį griežiantis Prezidentas Gitanas Nausėda, girdėdamas tokias R. Žemaitaičio kalbas, dar prieš balsavimą Seime dėl poligono kalbėjo, jog jei „aušriečiai“ projekto nepalaikys, valdančiosios koalicijos formuotojai socialdemokratai tai turėtų traktuoti kaip koalicijos pabaigą. Ir socialdemokratų vadovas Mindaugas Sinkevičius perspėjo partnerius, kad jiems nepalaikius poligono steigimo, galimi „tam tikri politiniai veiksmai“. Tačiau visokių raginimų ir net labai rimtų perspėjimų dėl jo vadovaujamos partijos ateities koalicijoje R. Žemaitaitis girdėjęs ne vieną. Jis visada iš to tik pasišaipo ir sako: jei kam nepatinka, NA gali kad ir rytoj iš koalicijos pasitraukti. Politologai

teigia, jog ir patys socialdemokratai supranta, kad be NA koalicija tapų neveiksni, o ką į ją priimti vietoje „aušriečių“ – nėra.

Parlamente pirmą kartą balsuojant dėl poligono įstatymo projekto 10 Seimo narių buvo prieš, 5 – susilaikė. Anot portalo lrt.lt, „didžiausiu stabdžiu įstatymui“ tapo būtent NA frakcija: 7 iš jų buvo prieš, 4 susilaikė, o 5 posėdyje nedalyvavo. Tiesa, 2 partijos nariai įstatymo projektą palaikė.

Balsavusiųjų prieš vienas iš argumentų „nusileido iš dangaus“: prieš kelias dienas Varėnos rajone, ant Lavysio ežero, buvo nukritęs ir sprogęs iš kažkur atsukridęs dronas. Vėliau aiškinta, kad tai buvo objektų Rusijoje atakuoti skridęs Ukrainos aparatas, „suklaidintas“ prieš oro gynybos. Įdomu, kad Lietuvos oro gynyba – ne pirmas kartas – drono nė nepastebėjo: apie sprogimą ant Lavysio ledo tarnyboms pranešė paežerės gyventojai.

Pasak portalo lrt.lt, prieš projektą balsavęs R. Žemaitaitis žurnalistams sakė, jog valstybė turėtų didinti finansavimą oro gynybai, o kitoks „aušriečių“ požiūris į valstybės saugumo prioritetus nereiškia, kad jis jiems nerūpi. „Koks yra dabar atneštas įstatymo projektas, man nėra priimtina. <...> Manau, šiandien turime skirti visą finansavimą oro gynybos sistemai. Manau, prioritetas yra čia. Deja, mano nuomonė yra skirtinga, negu kad yra koalicijoje, bet tai nereiškia, kad valstybės saugumas mums nerūpi“, – teigė jis.

Po balsavimo Seime vėl savo ne kartą girdėtą nuomonę dėl „aušriečių“ pareiškė G. Nausėda. „Sunkiai suprantu koaliciją, kuri vadovaujasi skirtingomis vertybėmis, ir šiuo atveju tikrai kalbame apie vertybę, kuri mums, mūsų tautos išlikimui nepaprastai svarbi, tai yra mūsų valstybės saugumas. Kuomet viena iš valdančiosios koalicijos partijų leidžia sau balsuoti nei šiaip, nei taip, o pirmininkas – ir atvirai „prieš“, manau, kad atsakymas į šį klausimą yra teigiamas.

Manau, socialdemokratų partija, turinti didžiausią atstovavimą Seime, turi ką pagaltoti, turi ką įvertinti, ir tikrai nėra taip, kad nebūtų alternatyvų“, – TV3 televizijai sakė Prezidentas. Tačiau, kaip ir buvo galima tikėtis, šalies vadovo ne pirmą kartą pareiškta griežta pozicija dėl koalicijoje esančios NA ir šįkart pasirodė nelabai turinti įtakos koalicijos formuotojų socialdemokratų sprendimams.

Seimo pirmininkas Juozas Olekas sakė, jog šioje situacijoje kliautis tik šalies vadovo nuomone negalima. Jis pabrėžė, jog vertinamos įvairios nuomonės, o sprendimai paaiškės vėliau. „Yra partiniai organai, institucijos, kurios tuos sprendimus priima. Manau, kad svarstymai bus, o kokie sprendimai – pamatysime“, – naujienų agentūrai „Elta“ teigė J. Olekas. Panašios nuomonės buvo ir Socialdemokratų partijos laikinasis vadovas M. Sinkevičius. „Koaliciją sudarė ir daugumą suformavo politinės organizacijos, laimėjusios rinkimus. Manau, esame pakankamai subrendę, suaugę, politiškai brandūs tuos pokyčius daryti. Mums nereikia papildomo paraginimo, paaiškinimo. Mes Prezidento poziciją išgirdome. Ją vertiname. Bet tuo pačiu pasakome, nenuneigdami Prezidento vertinimo ir nuomonės, kaip svarbios, kad esame suaugę patys priimti sprendimus, sprendžiant savo politinius, tarppartinius santykius“, – portalui lrytas.lt sakė jis. Tiesa, „socdema“ žadėjo koalicinėje taryboje aiškintis, kodėl ir šįkart NA „nusidėjo“ – dalis „aušriečių“ nepalaikė strategiškai svarbaus klausimo.

Pats R. Žemaitaitis tvirtino, kad ir toliau laikysis savo pozicijos ir projekto nerems, nepaisant pasigirdusios aštresnės socialdemokratų lyderių ir Prezidento retorikos, o valdančioji dauguma dirbs kaip dirbusi. „Jeigu kažkam nepatinka – tegul nepyksta ir tegul negyvena mano gyvenimo. Tikrai nepritarsiu“, – portalui lrytas.lt sakė NA vadovas.